

HAKİM VE CUMHURİYET SAVCILARININ EĞİTİMİ

DURSUN ALİ DEMİRBOĞA

HAKİM VE CUMHURİYET SAVCILARININ EĞİTİMİ

COPYRIGHT © 2020

Bu yayının tüm hakları SETA Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı'na aittir. SETA'nın izni olmaksızın yayının tümünün veya bir kısmının elektronik veya mekanik (fotokopi, kayıt ve bilgi depolama vd.) yollarla basımı, yayımı, çoğaltılması veya dağıtımını yapılamaz. Kaynak göstermek suretiyle alıntı yapılabilir.

SETA Yayınları 155
I. Baskı: 2020
ISBN: 978-625-7040-26-6

Baskı: Turkuvaz Haberleşme ve Yayıncılık A.Ş., İstanbul

SETA | SİYASET, EKONOMİ VE TOPLUM ARAŞTIRMALARI VAKFI

Nenehatun Cd. No: 66 GOP Çankaya 06700 Ankara TÜRKİYE
Tel: +90 312 551 21 00 | Faks: +90 312 551 21 90
www.setav.org | info@setav.org | @setavakfi

SETA | İstanbul

Defterdar Mh. Savaklar Cd. Ayvansaray Kavşağı No: 41-43
Eyüpsultan İstanbul TÜRKİYE
Tel: +90 212 395 11 00 | Faks: +90 212 395 11 11

SETA | Washington D.C.

1025 Connecticut Avenue, N.W., Suite 1106
Washington D.C., 20036 USA
Tel: 202-223-9885 | Faks: 202-223-6099
www.setadc.org | info@setadc.org | @setadc

SETA | Kahire

21 Fahmi Street Bab al Luq Abdeen Flat No: 19 Cairo EGYPT
Tel: 00202 279 56866 | 00202 279 56985 | @setakahire

SETA | Berlin

Französische Straße 12, 10117 Berlin Germany
Tel: +49 30 20188466

SETA | Brüksel

Avenue des Arts 27, 1000 Bruxelles, Belgique
Tel: +3226520486

HAKİM VE CUMHURİYET SAVCILARININ EĞİTİMİ

Dursun Ali Demirboğa

SETA

SIYASET, EKONOMİ VE TOPLUM ARAŞTIRMALARI VAKFI
FOUNDATION FOR POLITICAL, ECONOMIC AND SOCIAL RESEARCH
مركز الدراسات السياسية والاقتصادية والاجتماعية

İÇİNDEKİLER

TAKDİM | 7

GİRİŞ | 9

HAKİM VE CUMHURİYET SAVCILARININ
MESLEK ÖNCESİ EĞİTİMİNİN TARİHÇESİ | 11

Hakim ve Savcı Adayları Eğitim Merkezi | 12

Hakim ve Savcı Eğitim Merkezi | 13

Adalet Akademisi | 14

HAKİM VE SAVCI ADAYLARININ EĞİTİMİ | 17

Hakim ve Savcı Adaylarının Statüsü | 20

Hakim ve Savcı Adaylarının Eğitiminin Önemi | 20

Hakim ve Savcı Adaylarının Eğitim Konularının Tespiti | 21

Hakim ve Savcı Adaylarının Eğitiminde İdare-Yargı Dengesi | 25

HAKİM VE SAVCI ADAYLARININ EĞİTİMİNİN
MESLEĞE KABULE ETKİSİ | 27

HAKİM VE CUMHURİYET SAVCILARININ MESLEK İÇİ EĞİTİMİ | 31

Meslek İçi Eğitim Kavramı | 31

Hakim ve Savcıların Eğitiminin Özelliği | 32

Hakim ve Savcı Eğitiminin Adalet Hizmetlerine Katkısı | 33

Hakim ve Savcı Eğitiminde Yetki Sorunu | 33

Hakim ve Savcı Eğitiminin Planlanması ve İçeriği | 34

MUKAYESELİ HUKUKTA HAKİM VE SAVCILARIN EĞİTİMİ | 37

Avusturya | 37

Fransa | 40

Almanya | 41

Belçika | 42

İtalya | 43

İngiltere | 45

ABD | 47

İsviçre | 48

Hollanda | 49

İspanya | 51

Portekiz | 51

Değerlendirme | 52

ADALET ENSTİTÜSÜ VE YENİ MODEL ÖNERİSİ | 55

SWOT Analizi | 55

Adalet Enstitüsü | 62

Üniversiteler | 62

Elektronik Öğrenme Sistemi | 63

SONUÇ | 65

KAYNAKÇA | 67

TAKDİM

Hakim ve cumhuriyet savcılarının eğitimi ülkemizde büyük tartışmalara konu olmuş bir husustur. Bu konu yargı bağımsızlığı ile ilgili görülerek gerek yerli gerekse uluslararası paydaşlar tarafından meslek öncesi ve meslek içi eğitimde yargının ağırlığının artırılması gerektiği konusunda öneriler dile getirilmiştir. Burada iki nokta birbirine karıştırılmış, eğitim gibi ayrı bir dikkatle yürütülmesi gereken önemli bir konu yargılama faaliyeti içinde ele alınmıştır. Asıl tartışılması gereken konu ise göz ardı edilmiştir: Bugüne kadar verilen meslek içi ve meslek öncesi eğitimlerin verimi, kalitesi ve sürdürülebilirliği konusunda pek fazla bir şey söylenmemiştir. Özellikle Adalet Bakanlığının meslek içi ve meslek öncesi eğitimleri düzenlemesi yargı bağımsızlığına müdahale şeklinde algılanmış ve Adalet Akademisi bu sava binaen kurulmuştur. Halbuki özellikle teorik eğitimler konusunda tecrübesi bulunmayan bir kurumun bu konuda ne kadar başarılı olabileceği tartışmalı bir konudur. Öte yandan ister Hakimler ve Savcılar Kurulu isterse Adalet Bakanlığı tarafından düzenlensin, kariyer planlamasına dayanmayan meslek içi eğitimlerin turistik bir geziden öte anlam ifade etmeyeceği açıktır.

Hakim ve cumhuriyet savcılarımızın eğitimi konusunda önemli bir fırsat aynı zamanda sorumluluk vardır. Etkin ve verimli çalışan bir yetenek yönetimine dayanan insan kaynakları politikası üretilmeden yapılacak eğitim çalışmaları önceki hataların tekrarından ibaret kalacaktır. Paydaşların katılımıyla oluşturulacak bir eğitim politikasına ciddi bir biçimde ihtiyaç duyulmaktadır. Adalet ihtiyacı paydaşlar açısından temel ihtiyaçlar kategorisine gelmiş bulun-

maktadır. Bu sebeple bu ihtiyacın giderilmesinde en önemli etken olan hizmet sunan kişilerin bilgi ve tecrübelerinin yükseltilmesi konusunda atılacak adımlar toplumda geniş bir destek bulacaktır. Önemli olan eldeki tüm kaynakları doğru analiz edip kullanabilmektir.

Bu raporda dünyada belli başlı ülkelerdeki hakim ve savcılarının mesleğe kabulleri ile eğitimleri incelenmiş, özellikle tecrübe eğitimlerinin ne derece önemli olduğu öne çıkarılmıştır. Rapor sonunda bir model önerisine yer vermekte ve bu öneride özellikle GRECO Dördüncü Aşama Değerlendirmesinde ülkemize tavsiye edilen hususlar da dikkate alınmaktadır.

Prof. Dr. Burhanettin Duran
SETA Genel Koordinatörü

GİRİŞ

Hakim ve cumhuriyet savcılarının (raporun bundan sonraki kısmında savcı olarak kısaltılacaktır) eğitimi kişilerin adalete ulaşmasını sağlayan önemli ve güncel bir etkidir. Güncel bilgi ile donanmış meslek mensuplarının pozitif hukukun uygulanması noktasında oynayacakları rol yargı sistemine yapılacak en büyük yatırım olacaktır.

Meslek mensuplarına verilen eğitim “meslek öncesi” ve “meslek içi” olmak üzere ikiye ayrılır. Meslek öncesi eğitim, adayların hakim ve savcılık mesleğini icra edebilmeleri için gerekli olan temel yeterliliklere yönelik iken meslek içi eğitimler güncel gelişmelerin takip edilebilmesine ve sürekli bir yenilenmenin sağlanabilmesine yöneliktir. Adalet sisteminin iyi işlemesini sağlayacak eğitim modeli gerek meslek öncesi gerekse meslek içi eğitim açısından ele alınmalı ve gereksinimler doğrultusunda inşa edilmelidir. Kalite, verimlilik, uzmanlaşma ve güncellik eğitim modelinin temel yapı taşlarını oluşturmalı, bu sayede bireylerin güven duyduğu bir adalet mekanizması oluşturulması amaç edinilmelidir.

İyi işleyen bir yargı sisteminin oluşturulması, yargı sisteminin insan unsurunu oluşturan hakim ve savcılarının mesleki yeterliliklerine bağlıdır. Bu yeterliliği sağlayacak en önemli husus ise eğitimidir. Hukuk devleti ilkesinin gerçekleştirilebilmesi ve kişilerin adalet mekanizmasına olan güvenlerinin artırılması en önemli devlet politikalarındandır. Bu politikanın başarıya ulaşmasında değerli katkıları olan hakim ve savcı eğitimi modeli bütün yönleriyle ele alınmaya muhtaç olup çağın gereklilikleri doğrultusunda dizayn edilmelidir. Kişilerin hayat-

larına çok derin etkileri bulunan adalet mekanizmasının iyi işleyebilmesi adına yargı sisteminin beşeri unsurunu oluşturan hakim ve savcılarının eğitimine gereken önem gösterilmeli, güncel ve ihtiyaçları karşılayabilecek nitelikte bir eğitim modeli oluşturulmalıdır.

Hakim ve savcılarının eğitiminin incelendiği bu raporda hakim ve savcı eğitimi meslek öncesi ve meslek içi olmak üzere iki boyutuyla ele alınmaktadır. Meslek öncesi eğitim kısmında hakim ve savcı adaylarına yönelik olarak verilen mesleki eğitimler incelenmektedir. Bu noktada hakim ve savcı adaylarının lisans eğitimlerinin değerlendirilmesi raporun kapsamı dışındadır.¹

Hakim ve savcı eğitiminin önemi sebebiyle karşılaştırmalı hukuktaki hakim ve savcı eğitimleri de rapor kapsamında ele alınmaktadır. Bu noktada yalnızca on ülkenin hakim ve savcı eğitimi sistemi değerlendirme konusu yapılmaktadır. Söz konusu ülkelerin hakim ve savcı eğitimleri incelenirken konuyla bağlantısı olması sebebiyle hakim ve savcılarının seçilme süreçlerine de kısmen değinilmektedir.

¹ Her ne kadar hakim ve savcı adaylarının lisans eğitimlerinin incelenmesi raporun kapsamı dışında olsa da “Yargı Reformu Stratejisi”nde yer alan bazı hedeflere, raporun konusu bakımından önemli olması sebebiyle değinilmektedir.

HAKİM VE SAVCILARIN MESLEK ÖNCESİ EĞİTİMİNİN TARİHÇESİ

Hakim ve savcılarının meslek öncesi eğitimlerinin tarihçesi temel olarak üç dönemde incelenebilir. Hakim ve Savcı Adayları Eğitim Merkezi'nin kurulması adayların meslek öncesi eğitimlerine ilişkin olarak atılan en önemli adımdır. Bu rapor bakımından eğitimin tarihçesine ilişkin olarak yapılan değerlendirmeler bu tarih kıstas alınarak yapılmış, Hakim ve Savcı Adayları Eğitim Merkezi'nin kurulmasından önce mevcut olan sistem ele alınmamıştır.

Hakim ve savcılarının meslek öncesi eğitimlerine ilişkin bir diğer dönüm noktası Adalet Akademisi'nin kurulmasıdır. Adalet Akademisi'nin kurulmasıyla eğitimde akademi modeline geçilerek Hakim ve Savcı Adayları Eğitim Merkezi, Akademi bünyesinde yer alan Eğitim Merkezi'ne dönüştürülmüştür.

2017'de yapılan Anayasa değişikliğini takiben 2018'de Adalet Akademisi kapatılarak Hakim ve Savcı Eğitim Merkezi kurulmuştur. Ancak eğitim merkezi modelinin uygulanması uzun sürmemiş, Mayıs 2019'da yapılan düzenlemeyle Türkiye Adalet Akademisi yeniden kurulmuştur.

Raporun bu başlığı altında hakim ve savcılarının meslek öncesi eğitimlerinin tarihçesi sırasıyla Hakim ve Savcı Adayları Eğitim Merkezi, Hakim ve Savcı Eğitim Merkezi ve Adalet Akademisi ekseninde ele alınmakta, raporun kapsamı gereği 1985 öncesinde uygulanan eğitim sistemi ise incelenmemektedir.

HAKİM VE SAVCI ADAYLARI EĞİTİM MERKEZİ

Hakim ve Savcı Adayları Eğitim Merkezi, hakim ve savcı adaylarının yetiştirilmesini sağlamak üzere 5.6.1985 tarihli ve 18785 sayılı *Resmî Gazete*'de yayımlanarak yürürlüğe giren Hakim ve Savcı Adayları Eğitim Merkezi Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun ile kurulmuştur. Bu Kanun'un 2. maddesi Hakim ve Savcı Adayları Eğitim Merkezi'nin görevlerine ilişkindir. Bu hüküm uyarınca Hakim ve Savcı Adayları Eğitim Merkezi'nin görevleri şunlardır:

- Adli ve idari yargıda hakim ve savcı adaylarını, mesleğin gerektirdiği onur, tarafsızlık ve adalet duygusuna sahip kişiler olarak yetiştirmek, hakimlik ve savcılığa hazırlamak
- Yükseköğretimde edinilen bilgilerin uygulamaya yansıtılmasını, yargı ile ilgili görevlerin yerine getirilmesinde adayların mesleki öğretim ve eğitimlerinin yapılmasını sağlamak
- Adaylara hukuk uygulamasının genel ve temel kavramlarını vermek, adalet hizmetleri ve yargıyla ilgili metinleri yazma usul ve kurallarını öğretmek
- Konferans, seminer ve benzerlerini düzenlemek
- Adayların yetiştirilmeleri için verilecek diğer görevleri yerine getirmek

Hakim ve Savcı Adayları Eğitim Merkezi, Adalet Bakanlığına bağlı bir eğitim merkeziydi. Hakim ve Savcı Adayları Eğitim Merkezi Başkanlığı, bir başkan ve iki başkan yardımcısı ile bir bürodan oluşmaktaydı. Eğitim Merkezi'nde görevlendirilecek öğretim görevlileri; adalet bakanının talebi üzerine, yetkili kurul ve organlarınca ek görevle görevlendirilmeleri uygun görülen yeteri kadar Yargıtay ve Danıştay üyesi, üniversite öğretim üyeleri, meslekte fiilen on yılını tamamlamış avukat, adli ve idari yargı hakim ve savcıları ile diğer uzmanlardan oluşmaktaydı.

Kanun'un 8. maddesinde eğitim süresi ve dönemleri düzenlenmişti. Bu hüküm uyarınca hakim ve savcıların meslek öncesi eğitim süreleri iki yıldır. Ayrıca meslek öncesi eğitimin yapılacağı bu süre üç dönemden oluşmaktaydı:

- **Hazırlık Eğitimi Dönemi:** Adaylara hukuk uygulamasının genel ve temel kavramlarının verildiği, adalet hizmetleri ve yargıyla ilgili metinleri yazma usul ve kurallarının öğretildiği, belli konularda konferanslar düzenlendiği, adayların, meslek ahlakı açısından yetiştirildiği ve uygulamada görülen problemlerin anlatıldığı üç ay süreli bir eğitim dönemidir.
- **Staj Dönemi:** Hakim ve savcı adaylarının çeşitli mahkemelerde stajlarını tamamladıkları bir eğitim dönemi olup süre itibarıyla on sekiz aydır.

- **Son Eğitim Dönemi:** Adaylara toplu olarak ilk iki dönemde kazandıkları bilgilerin tartışma ve uygulamasının yaptırıldığı, kamu hukuku, özel hukuk ve idare hukuku alanlarından seçilecek problemlerin çözdürülüp kararların yazdırıldığı üç ay süreli bir eğitim dönemidir.

Hakim ve savcı adayları üç aşamalı eğitim sürecinin ardından eğitim süresi içinde kendilerine öğretilen konulara ilişkin olarak yazılı bir sınava tabi tutulurlardı. Yazılı sınav sonucunda başarılı olanların mesleğe kabulü Hakimler ve Savcılar Kanunu uyarınca yapıldı. Avrupa Birliğine (AB) katılım süreci ile birlikte bağımsız bir kurum oluşturma arayışlarının sonucu olarak 4954 sayılı Türkiye Adalet Akademisi Kanunu 23 Temmuz 2003'te kabul edildi. Kanun'un geçici 5. maddesi ile Hakim ve Savcı Adayları Eğitim Merkezi, Akademi bünyesinde yer alan Eğitim Merkezi'ne dönüştürüldü.

HAKİM VE SAVCI EĞİTİM MERKEZİ

10 Temmuz 2018 tarih ve 30474 sayılı *Resmi Gazete*'de yayımlanarak yürürlüğe giren 1 numaralı Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi'nin 40. maddesinde Adalet Bakanlığının hizmet birimleri düzenlenmişti. Bu hizmet birimlerinden bir tanesi olan Eğitim Dairesi Başkanlığı, adli ve idari yargı hakim ve savcıları ve noterler ile talep halinde avukatların meslek öncesi eğitimlerini yürütmekle görevlendirilmişti.

1 Numaralı Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi'nin Hakim ve Savcı Eğitim Merkezi başlıklı 40. maddesinde hakim ve savcılarının meslek öncesi ve meslek içi eğitim programları ile eğitim ve öğretim hizmetlerinden faydalanması uygun görülen diğer kişilere yönelik eğitim programlarının Eğitim Dairesi Başkanlığı tarafından düzenleneceği hüküm altına alınmıştı. 703 sayılı KHK'nın geçici 12. maddesinin 2. fıkrası uyarınca Hakim ve Savcı Eğitim Merkezi organları oluşturuluncaya kadar Akademi tarafından yapılması gereken görev ve hizmetlerin, Adalet Bakanlığı Eğitim Dairesi Başkanlığı tarafından yürütüleceği düzenlenmişti.

Hakim ve Savcı Eğitim Merkezi'nin kurulmasıyla birlikte hakim ve savcılarının meslek öncesi eğitimlerinde akademi modelinden vazgeçilip eğitim merkezi modeline geri dönülmesi planlanmıştı. Ancak söz konusu planlamadan da vazgeçilerek 34 Numaralı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile Türkiye Adalet Akademisi yeniden kuruldu.²

² 1 Numaralı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi'nde Hakim ve Savcı Eğitim Merkezi'ne ilişkin hükümleri düzenleyen 60. madde yürürlükten kaldırılmıştır.

ADALET AKADEMİSİ

4954 sayılı Türkiye Adalet Akademisi Kanunu 23 Temmuz 2003'te kabul edilmiştir. Bu Kanun ile birlikte Kanun'da yazılan görevleri yerine getirmek amacıyla Adalet Akademisi kurulmuştur. Kanun'un 4. maddesinde Adalet Akademisi'nin tüzel kişiliğe sahip, bilimsel, idari ve mali özerkliği olan bir kurum olduğu hüküm altına alınmıştır.

Türkiye Adalet Akademisi'nin kurulması hakim ve savcıların eğitimiyle ilgili kilometre taşlarından biridir. Türkiye Adalet Akademisi, bünyesinde kendi genel kurulu, yönetim kurulu ve denetim kurulu bulunan bir eğitim akademisidir. Kurumun kendine ait kurullarıyla birlikte özerk bir yapıya sahip olması amaçlanmıştır.³

Türkiye Adalet Akademisi Kanunu'nun 5. maddesi uyarınca eğitim, danışma ve yardım, inceleme, araştırma ve yayın, dokümantasyon, meslek öncesi eğitim, staj ve kanunlarda verilen diğer görevler Adalet Akademisi'nin görevleri arasında sayılabilir. Eğitimin yanında, danışma, yardım, inceleme, araştırma, yayın, dokümantasyon ve çeviri gibi eğitimlerin verilmesi niteliği arttıran bir husus olarak değerlendirilebilir. Ancak kurumun teşkilat yapısındaki eksiklikler göze çarpmaktadır. Söz konusu organizasyon sorunları hakim ve savcı eğitiminde devrim olarak kabul edilen bu kurumun eksiklikleri olarak nitelendirilmiştir.⁴

Akademi; adli, idari ve askeri yargı hakim ve savcılarının, avukat ve noterler ile adalet hizmetlerine yardımcı personelin, meslek öncesinde yetişmeleri için Bakanlık, Milli Savunma Bakanlığı, Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu (HSK), Türkiye Barolar Birliği ve Türkiye Noterler Birliği ile iş birliği yaparak kalkınma planlarında belirtilen genel esaslara uygun olarak kısa ve uzun vadeli eğitim ve öğretim planlarını hazırlamıştır.

Türkiye Adalet Akademisi Kanunu m. 28/f. I hükmünde adli ve idari yargıda hakim ve savcı adaylığına atananların meslek öncesi eğitim süresi iki yıl olarak belirlenmiştir. İki yıllık eğitim süresi hazırlık, staj ve son eğitim olmak üzere üç dönemden oluşmaktadır. Hazırlık eğitimi ve son eğitim Türkiye Adalet Akademisi Eğitim Merkezi'nde yapılmaktadır.

Eğitim süresinin sonunda yazılı ve sözlü olmak üzere iki sınav yapılır. İlk olarak adaylar eğitim süresince kendilerine öğretilen konularla ilgili olarak

3 Hasan Dursun, "Erkler Ayrılığı ve Yargıç Bağımsızlığı", *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, Sayı: 80, (2009), s. 71.

4 Özellikle ciddi bir organizasyonel faaliyet gerektiren inceleme, araştırma, yayın, dokümantasyon, çeviri, danışma ve yardım gibi görevleri hangi birimlerin yapacağı ve Akademi tarafından yüklenilen görevlerin yerine getirilmesi noktasında personel eksikliği, Akademi'nin eksiklikleri olarak değerlendirilir. Bkz. İsmail Büyükgümüş, "Adli Yargı Hakim ve Savcı Adaylarının Meslek Öncesi Eğitimi Sorunları ve Muhtemel Çözüm Yolları", *Hukuk Kuramı*, Cilt: 1, Sayı: 2, (2014), s. 18.

yazılı sınava alınır. Yazılı sınav 100 puan üzerinden değerlendirilmekte, yapılan değerlendirmede en az 70 alan adaylar sınavda başarılı kabul edilmektedir. Yazılı sınavda başarılı olanlar ardından sözlü sınava tabi tutulmaktadır. Sözlü sınavda adayın eğitim konularına ilişkin bilgi düzeyi, mevzuat ve içtihat bilgisi, mesleki yeterliliği, hukuki meseleleri kavrama, çözüme ve ifade etme yeteneği, öz güveni, temsil kabiliyeti ve davranışlarının mesleğe uygunluğu değerlendirilmektedir. Hakim ve savcı adaylarının eğitim sonunda başarılı sayılabilmeleri için yazılı sınav puanının yüzde 60'ı ile sözlü sınav puanının yüzde 40'ının toplamının en az yetmiş olması gerekir. Eğitim sonunda başarılı sayılanların mesleğe kabullerine ve atanmalarına HSK tarafından karar verilir.

9 Temmuz 2018 tarih ve 30473 (3. mükerrer) sayılı *Resmi Gazete*'de yayımlanarak yürürlüğe giren 703 sayılı Anayasada Yapılan Değişikliklere Uyum Sağlanması Amacıyla Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin 2. maddesi ile 23 Temmuz 2003 tarihli ve 4954 sayılı Türkiye Adalet Akademisi Kanunu yürürlükten kaldırılmış, hakim ve savcılarının eğitimlerinde eğitim merkezi modeline dönülmüştür. Ancak söz konusu düzenleme uzun soluklu olmamıştır. Üzerinden bir yıl geçmeden 2 Mayıs 2019 tarih ve 30762 sayılı *Resmi Gazete*'de yayımlanan 34 Numaralı Türkiye Adalet Akademisi Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile Türkiye Adalet Akademisi yeniden kurulmuştur. 4954 sayılı Kanun'da olduğu gibi Türkiye Adalet Akademisi tüzel kişiliğe sahip, bilimsel, idari ve mali özerkliği bulunan bir kurum olarak düzenlenmiştir. Türkiye Adalet Akademisi'nin kurulması ile birlikte hakim ve savcılarının meslek öncesi ve meslek içi eğitimlerinde akademik bir yaklaşımın benimsenmesi hedeflenmektedir.

Kararnamenin 4. maddesinde Akademi'nin görevleri şöyle sayılmıştır:

- Hakim ve savcı adayları ile hakim ve savcılara yönelik eğitim planlarını hazırlamak ve uygulamak
- Talepleri halinde noterler ve avukatlar ile eğitim ve öğretim hizmetlerinden faydalanması uygun görülen diğer kişilere yönelik eğitim programları hazırlamak ve uygulamak
- Hukuk ve adalet alanını ilgilendiren konularda uzmanlık ve sertifika programları ile kurs, seminer, sempozyum, konferans ve benzeri etkinlikleri düzenlemek, bilgi bankası ve kütüphane kurmak, yayınlar yapmak
- Eğitim ve öğretim faaliyetleriyle ilgili strateji ve hedefleri belirlemek

- Görev alanına giren konularda yurt içinde ve yurt dışında bulunan kurum ve kuruluşlarla iş birliği yapmak
- Hakim ve savcı adayları ile hakim ve savcının lisansüstü ve yabancı dil eğitim ve öğretimlerini desteklemek amacıyla ilgili kurum ve kuruluşlarla iş birliği yapmak
- Hukuk ve adalet alanını ilgilendiren eğitim ve öğretim faaliyetleri hakkında ilgili kurum ve kuruluşlara görüş bildirmek
- Kanunlarla ve cumhurbaşkanlığı kararnameleriyle verilen görevleri yapmak

HAKİM VE SAVCI ADAYLARININ EĞİTİMİ

Hakim ve savcı adaylarının meslek öncesi eğitimlerinden bahsetmeden önce hukuk fakültelerinde verilen lisans eğitime yönelik stratejilerden bahsetmek gerekir. 30 Mayıs 2019'da Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan tarafından açıklanan "Yargı Reformu Stratejisi"nde insan kaynaklarının nitelik ve niceliğinin artırılmasına yönelik çok önemli hedefler belirlenmiştir.⁵ Bu kapsamda hukuk eğitiminin niteliğinin artırılması için yeni bir model oluşturulması planlanmaktadır. Bu modelin oluşturulması için bazı faaliyetlerin hayata geçirilmesi hedefler arasında yer almaktadır. Hukuk eğitiminin modeli, fakültelerin eğitim süresi ve kontenjanları ile fakülteye girişte aranan başarı sıralama ölçütünün niteliğinin artırılması, hukuk fakültelerinde okutulan müfredatın analitik düşünme kabiliyetini geliştirecek bir anlayışla yenilenmesi, müfredatta Türkçeyi etkili ve doğru kullanmaya yönelik düzenlemelerin yapılması, mesleki etiğe yönelik derslerin müfredat kapsamına alınması ve hukuk klinikleri uygulamasının yaygınlaştırılması yeni modelin ilk adımlarındandır. Tüm bu düzenlemelerin yanında hukuk fakültelerindeki mevcut akademik kadroların niceliği ve niteliğine ilişkin temel ilkelerin ve fakültelerde geçerli olan denklik uygulamasına ilişkin kriterlerin yeniden belirlenmesi de amaçlanmaktadır.

Yargı Reformu Stratejisi'ndeki ikinci önemli adım hukuk alanındaki mesleklere giriş sisteminde yeni bir modelin getirilmesidir. Bu kapsamda hukuk fa-

⁵ Strateji belgesi için bkz. "Yargı Reformu Stratejisi", http://www.sgb.adalet.gov.tr/ekler/pdf/YRS_TR.pdf, (Erişim tarihi: 10 Aralık 2019).

kültesi mezunlarının hakim ve savcı yardımcısı, noter yardımcısı olabilmeleri ve avukatlık stajına başlayabilmeleri için “Hukuk Mesleklerine Giriş Sınavı”nın getirilmesi hedeflenmektedir. Bu sınavla birlikte hakim ve savcılık mesleğine giriş usulü de değiştirilecektir. Hukuk Mesleklerine Giriş Sınavı’nda başarılı olan adayların hakim ve savcı yardımcılığına mahsus sınavlara girebilmeleri, bu sınavda başarılı olan adayların hakim ve savcı yardımcılığı kadrosunda belirli bir süre geçirdikten sonra ayrı bir sınavla hakimlik ve savcılık mesleğine geçiş yapabilmeleri planlanmaktadır.

Hakim ve savcı adaylarına verilecek meslek öncesi eğitimin bazı amaçları bulunmaktadır. Bu amaçlar Hakim ve Savcı Adaylarının Meslek Öncesi Eğitimlerine İlişkin Yönetmeliğin 5. maddesinde düzenlenmiştir. İlgili hükme göre meslek öncesi eğitimin amaçları şunlardır:

- Adaylara hakimlik ve savcılık mesleğinin gerektirdiği bilgi ve beceriyi kazandırarak adayların bunu davranış haline getirmelerini sağlamak
- Adayları mesleğin gerektirdiği tarafsızlık, onur ve adalet anlayışına sahip kişiler olarak yetiştirerek hakimlik ve savcılık mesleğine hazırlamak
- Adaylara yükseköğretimde edindikleri bilgileri uygulamaya aktararak karşılaştırmalı hukuktan ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarından da yararlanarak hukuki uyuşmazlıkları yorumlayıp çözüm üretmelerinin esas ve yöntemlerini göstermek
- Adayların hukukun temel kavram ve ilkelerine ilişkin bilgilerini geliştirmek
- Adaylara adli yazışma kuralları ile karar metinlerinin yazımına ilişkin esas ve usulleri öğretmek
- Adayların mesleki konular dışındaki bilgi ve görgülerinin artırılmasını sağlamak
- Adayların insan haklarına bağlı, hak ve adalet duygusuna sahip kişiler olarak yetişmelerini sağlamak
- Adayların meslek etiğini kazanmalarını sağlamak
- Adayları toplumun güven ve saygısını kazanacak kişiler olarak yetiştirmek
- Adaylara çalışma disiplinine uyma alışkanlığı kazandırmak ve adayların yeteneklerini geliştirici faaliyetlerde bulunmak

Adli yargı hakim ve savcı adayları ile idari yargı hakim adaylarının meslek öncesi eğitim süresi iki yıldır.

Adli yargıda meslek öncesi eğitim iki kısma ayrılır:

Birinci kısım meslek öncesi eğitim, adli yargı hakim ve savcı adaylığına atanmakla başlar ve adayların tümüne aynı meslek öncesi eğitim programı uygulanır. Bu kısımda hazırlık eğitim dönemi üç ay, genel staj dönemi üç aydır.

İkinci kısım meslek öncesi eğitim, adli yargı hakim ve savcı adaylarının teşkilatın ihtiyaç durumu esas alınarak imkanlar ölçüsünde adayların istekleri göz önünde bulundurulmak ve Hakimler ve Savcılar Kurulunun da görüşü alınmak suretiyle Bakanlıkça hakimliğe veya cumhuriyet savcılığına atanacak şekilde ayrılımları ile başlar ve bu şekilde ayrılan adaylara meslek öncesi eğitim programı ayrı ayrı uygulanır. Bu kısımda görev stajı dönemi on dört ay, son eğitim dönemi ise dört aydır.

İdari yargıda meslek öncesi eğitim hazırlık (üç ay), staj (on yedi ay) ve son eğitim (dört ay) olmak üzere üç dönemi kapsar.

Avukatlık mesleğinden adli yargı hakim ve savcı adaylığı ile idari yargı hakim adaylığına atananların meslek öncesi eğitim süresi altı aydır. Bu süre adaylığa atanmakla başlar. Staj dönemi üç ay, hazırlık eğitim dönemi üç aydır. Avukatlık mesleğinden adli yargı hakim ve savcı adaylığına atananların üç aylık staj dönemi bitiminde teşkilatın ihtiyaç durumu esas alınarak, imkanlar ölçüsünde adayların istekleri göz önünde bulundurulmak ve HSK'nın da görüşü alınmak suretiyle Bakanlıkça hakimliğe veya cumhuriyet savcılığına atanacak şekilde ayrılırlar. Bu şekilde ayrılan adaylara hazırlık eğitim döneminde meslek öncesi eğitim programı ayrı ayrı uygulanır.

Adayların hazırlık ve son dönem eğitimleri Türkiye Adalet Akademisi'nde, staj dönemi eğitimleri de staj merkezlerinde yaptırılır.

Adli yargı hakim ve savcı adaylarının stajları şu dört kurumda yaptırılır:

- Cumhuriyet başsavcılıkları
- Staj mahkemeleri
- Bölge adliye mahkemesi
- Yargıtay

İdari yargı hakim adaylarının stajları şu beş kurumda yaptırılır:

- Danıştay
- İdare mahkemeleri
- Vergi mahkemeleri
- Bölge idare mahkemeleri
- İl valilikleri

Avukatlık mesleğinden adli yargı hakim ve savcı adaylığına atananların stajları şu üç kurumda yaptırılır:

- Cumhuriyet başsavcılıkları
- Staj mahkemeleri
- Bölge adliye mahkemeleri

Avukatlık mesleğinden idari yargı hakim adaylığına atananların stajları şu üç kurumda yaptırılır:

- İdare mahkemeleri
- Vergi mahkemeleri
- Bölge idare mahkemeleri

Adayların eğitimlerinde mahkeme stajlarının süresinin kısa olması ve iş yükü yoğun adliyelerde yeterli zamanın ayrılamaması eğitimde olumsuz bir nokta olarak göze çarpmaktadır. Mahkeme stajlarının verimli olmaması Akademi’de yapılan stajdan beklentiyi artırmakta ve bu da Akademi’nin asli fonksiyonundan uzaklaşarak mahkeme stajının ikamesi olarak görülmesine sebep olmaktadır.

Meslek öncesi eğitimlerde yüksek mahkemelerde deneyimli hakim ve savcılarının yanında yapılacak eğitimin ilk derece mahkemelerinde yoğun iş yükü altında yapılacak eğitimden daha faydalı ve efektif olacağı kanaatine varılmıştır.

HAKİM VE SAVCI ADAYLARININ STATÜSÜ

2802 sayılı Hakim ve Savcılar Kanunu’nun yedi hükmü uyarınca hakim ve savcı adayları 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu’ndaki genel idare hizmetleri sınıfına dahildir. Hakim ve savcı adayları adaylık dönemini başarılı bir şekilde geçirip ehliyetlerini kanıtlamış olmadıkça hakim ve savcı olarak atanamazlar. Hakim ve savcı adayları adaylık döneminde genel idare hizmetleri sınıfından yer aldıkları için hakimlik ve savcılığın sınıf ve derecelerine dahil değildirler. Dolayısıyla hakim ve savcı teminatından faydalanamazlar. Bu kapsamda haklarında Devlet Memurları Kanunu uygulama alanı bulur. Ancak uygulanacak hükümlerin Hakimler ve Savcılar Kanunu’na aykırı olmaması gerekir.

HAKİM VE SAVCI ADAYLARININ EĞİTİMİNİN ÖNEMİ

Etkin ve verimli bir adalet mekanizmasının kurulması bakımından en önemli unsur eğitimidir. Bu bağlamda adalet sisteminin insan unsurunu oluşturan hakim ve savcılarının eğitimi iyi bir adalet sisteminin yeter şartıdır. Bireylerin hayatı ve

geleceğine ilişkin karar verme yetkisi bu eğitimin önemini bir kat daha arttırmaktadır. Bu denli önemli yetkilerle donatılmış bir hukukçunun iyi bir eğitim alması hukuk devleti ilkesi bakımından hayati bir önem taşır. Devletin sunmuş olduğu adalet hizmetinin kalitesi sistemin öznelere kalitesiyle doğru orantılıdır. Mesleki açıdan donanımlı hakim ve savcılarının yetiştirilmesi etkin ve verimli adalet sisteminin yaratılmasını ve yargıya olan güvenin artmasını kolaylaştırır.

Hakim ve savcılarının ehliyet ve liyakati iyi bir eğitimle sağlanabilir. Ehliyet ve liyakat birçok uluslararası metinde hakim ve savcılık mesleğinin ön koşulu olarak görülmüştür. 6 Ağustos-6 Eylül 1985 arasında Milano'da yapılan BM Suçun Önlenmesi ve Suçluların Tedavisi Yedinci Kongresi'nde kabul edilen Yargı Bağimsizliğine Dair Birleşmiş Milletler Temel İlkeleri'nde⁶ adalet sistemi bakımından hakimlerin rolü, göreve seçilmeleri, davranışları ve eğitimlerinin önemine dikkat çekilmiştir. Söz konusu ilkelerin 10. paragrafında hakimlerin iyi eğitim almış, ehliyetli ve liyakatli kişiler arasından seçileceği vurgulanmıştır. Liyakat ve eğitimin önemi BM Bangalore Yargı Etiği İlkeleri'nde de ifade edilmiştir.⁷ Bangalore İlkeleri'nde 6. değer olarak düzenlenen ehliyet ve liyakat, yargı görevinin gereği gibi yerine getirilmesinin ön koşulu olarak nitelendirilmiştir. Şüphesiz ki söz konusu ön koşulun yerine getirebilmesi nitelikli bir hakim ve savcı eğitiminden geçmektedir. Hukuk fakültesi sıralarında başlayan bu eğitim meslek hayatında da devam eden bütünsel bir süreçtir.

HAKİM VE SAVCI ADAYLARININ EĞİTİM KONULARININ TESPİTİ

Hakim ve savcı adaylarına ilişkin eğitim konuları adayın görev alacağı yargı konuna göre farklılaşır. Adli Yargı Hakim ve Savcı Adayları ile İdari Yargı Hakim Adaylarının Meslek Öncesi Hazırlık ve Son Dönem Eğitimlerinin Yapıtırılmasına Dair Yönetmelik'in 8. maddesine göre adli yargı hakim ve savcı adaylarına hazırlık eğitimi döneminde aşağıdaki konularda ders, seminer, sempozyum, konferans, okuma ve benzeri etkinlikler yoluyla eğitim verilir:

- Anayasa hukuku
- İnsan hakları
- Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarının iç hukuktaki uygulamaları

⁶ “Yargı Etiğine İlişkin Uluslararası Temel Standartlar”, <https://rm.coe.int/16806b7793>, (Erişim tarihi: 1 Şubat 2019).

⁷ “Yargı Etiğine İlişkin Uluslararası Temel Standartlar”.

- AB hukuku
- Türk Ceza Kanunu'nun genel hükümleri ve uygulaması
- Ceza Muhakemesi Kanunu ve uygulaması
- Aile, kadın ve çocukların korunmasına dair mevzuat
- Hukuk felsefesi
- Adalet psikolojisi
- Adalet sosyolojisi
- Hukuk metodolojisi
- Adli tıp, Kabahatler Kanunu ve uygulaması
- Hakimler ve Savcılar Kanunu
- Tebligat hukuku
- Memur disiplin hukuku
- Kalem mevzuatının ve UYAP'ın anlatımı ve tanıtımı
- Meslek etiği, sosyal davranış ve protokol kuralları
- Mesleki ilişkiler
- Güzel konuşma ve yazma
- Tarih ve kültür

İdari yargı hakim adaylarına ise eğitim döneminde aşağıdaki konularda ders, seminer, sempozyum, konferans, okuma ve benzeri etkinlikler yoluyla eğitim verilir:

- Anayasa hukuku ve Anayasa yargısı
- İnsan hakları
- Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin iç hukuktaki uygulamaları
- AB hukuku
- İdare hukuku
- Hukuk felsefesi
- Adalet psikolojisi
- Hukuk sosyolojisi
- Hukuk metodolojisi
- Kişiler hukukunun uygulamalı örnekleri
- İdari sözleşmelerin uygulamalı örnekleri
- İdari dava türleri

- Türkiye'nin idari yapısı
- İdari ve medeni yargılama hukuku
- Hakimler ve Savcılar Kanunu
- Danıştay Kanunu
- Uyuşmazlık Mahkemesinin Kuruluş ve İşleyişi Hakkında Kanun
- Vergi kanunları
- Vergi Usul Kanunu
- Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun
- Tebligat hukuku
- Bölge İdare Mahkemeleri, İdare Mahkemeleri ve Vergi Mahkemelerinin Kuruluşu ve Görevleri Hakkında Kanun ve Devlet Memurları Kanunu ile ilgili yönetmeliklerin uygulamalı anlatımları
- Danıştay, bölge idare, idare ve vergi mahkemelerinin kalem mevzuatı
- Mahkemelerce kullanılan defter, karton ve basılı kağıtların tanıtılması ve bunların kullanılma esasları ile dosyalama usullerinin uygulamalı anlatımı, dosya inceleme tekniği ve dosyanın heyete sunulması, tutanak hazırlanması, ilk inceleme üzerinde verilen kararlar, ara kararlar, yürütmenin durdurulmasına ilişkin kararlar ile davanın esası hakkında verilen kararların yazılmasının usul ve esasları
- Bilgisayar ve UYAP uygulamalı anlatımı
- Meslek etiği, sosyal davranış ve protokol kuralları
- Sosyal ve mesleki ilişkiler
- Görgü kuralları
- Türk dili ve imla kuralları
- Güzel konuşma ve yazma
- Tarih ve kültür

Yukarıda ifade edilen dersler ile adli ve idari yargı hakim adaylarının mesleğin gerektirdiği onur, tarafsızlık ve adalet duygusuna sahip kişiler olarak yetiştirilmesi, adayların hakimlik ve savcılığa hazırlanması, yükseköğretimde edinilen bilgilerin uygulamaya yansıtılması, yargıyla ilgili görevlerin yerine getirilmesinde adayların mesleki öğretim ve eğitimlerinin yapılmasının sağlanması, adaylara hukuk uygulamasının genel ve temel kavramlarının verilmesi, adalet hizmetleri

ve yargıyla ilgili metinleri yazma, usul ve kurallarının öğretilmesi ve adayların yetiştirilmesi amaçlanır.

Ayrıca hazırlık eğitimi süresince adaylara faydalı olacağı düşünülen diğer konularda ders, seminer, sempozyum, konferans, okuma ve benzeri etkinlikler yoluyla eğitim verilir.

Hazırlık ve staj eğitiminin ardından başlayan son eğitim döneminde adayların hakimlik ve savcılık mesleğine geçişinin sağlanması, hazırlık eğitimi ve staj dönemlerinde elde edilen bilgilerin davaların çözümünde kullanabilme yeteneğinin kazandırılması amaçlanır.

Adli yargı hakim adaylarına son eğitim döneminde şu konularda eğitim verilir:

- Hukuk Muhakemeleri Kanunu, Türk Medeni Kanunu, Türk Borçlar Kanunu, Türk Ticaret Kanunu, İcra ve İflas Kanunu, Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun ve uygulamaları
- Türk Ceza Kanunu, Ceza Muhakemesi Kanunu, özel ceza kanunları, infaz hukuku, Adli Sicil Kanunu ve uygulamaları
- Dosya inceleme tekniği, karar yazımı, duruşma ve keşif tutanaklarının düzenlenmesinin usul ve esasları ile hakimlerin görevleriyle ilgili diğer kanun ve yönetmeliklerin uygulanması
- UYAP'ın uygulamaları

Adli yargı savcı adaylarına son eğitim döneminde şu konularda eğitim verilir:

- Türk Ceza Kanunu, Ceza Muhakemesi Kanunu, infaz hukuku, Adli Sicil Kanunu
- Adli Tıp uygulamaları ve otopsi, olay yeri inceleme, dosya inceleme tekniği, karar ve mütalaa yazılması, duruşma ve keşif tutanaklarının düzenlenmesinin usul ve esasları
- Cumhuriyet savcılarının görevleriyle ilgili diğer kanun, yönetmelik ve genelgelerin uygulaması
- UYAP'ın uygulamaları

İdari yargı hakim adaylarına son eğitim döneminde aşağıdaki konularda eğitim verilir:

- İptal davaları, idarenin kusurlu ve kusursuz sorumluluğu ve tam yargı davalarının uygulamadan örnekleri
- İmar Kanunu, Kamulaştırma Kanunu, Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu
- Personel ve disiplin hukuku

- Banka hukuku, sermaye piyasası hukuku ve bağımsız idari otoriteler
- Yerel yönetimler, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, öğretim ve öğrenim işleri
- Çevre ve sosyal güvenlik hukuku
- Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesine ilişkin uygulamalarının anlatımı
- Memurların görevleriyle ilgili suçlarından dolayı yargılanması
- Vergi hukuku uygulaması, vergi usul hukuku, Gelir Vergisi Kanunu, Kurumlar Vergisi Kanunu, Katma Değer Vergisi Kanunu
- Gümrük Kanunu ve ilgili mevzuat
- UYAP'ın uygulamaları

Hakim ve savcı adaylarının meslek öncesi eğitim konularının tespitiyle ilgili önemli hususlardan biri de Yargı Reformu Stratejisi'nde belirlenen hedeflerdir. Yargıda meslek öncesi eğitimin niteliğinin geliştirilmesi amacıyla eğitim müfredatında önemli düzenlemelerin yapılması planlanmaktadır. Bu kapsamda insan hakları hukukunun meslek öncesi eğitimlerin bir parçası olmasının sağlanması, hukuk metodolojisi ve hukuk argümantasyon programlarının eğitimin kapsamına alınması hayata geçirilecek faaliyetler arasında düzenlenmiştir.

Hakim ve savcı adaylarının kısa ve uzun vadeli eğitim ve öğretim planları Türkiye Adalet Akademisi tarafından hazırlanır. Akademi söz konusu programları hazırlarken Hakimler ve Savcılar Kurulu ile iş birliği içerisinde olur. Ayrıca planların hazırlanmasında yüksek mahkemeler ve hukuk fakülteleri ile ilgili kurum ve kuruluşların görüşleri alınabilir.

HAKİM VE SAVCI ADAYLARININ EĞİTİMİNDE İDARE-YARGI DENGESİ

Hukuk devletinin en önemli gerekliliklerinden biri yargı bağımsızlığıdır. Özellikle hakimlerin bağımsız olması yargı bağımsızlığının teminatıdır. Savcılık makamı bağımsız olmamakla birlikte bağımlı olduğu da söylenemez. Yargı bağımsızlığı mesleğin icrasında olduğu kadar eğitim aşamasında da önemlidir. Yargı bağımsızlığı bir zincir olarak tasvir edilirse her halkada bağımsızlığın sağlanması gerekir. Hakim ile hakim adayının bağımsızlık düzeyi aynı olmasa da bağımsız bir yargının oluşmasında zincirin ilk halkası önemsiz kabul edilemez. Eğitim aşamasında yargı bağımsızlığını sağlayacak husus idare ve yargı dengesini korumaktır.

Hakim ve savcı adaylarının eğitiminde idare-yargı dengesinin sağlanması, eğitim içeriğinin belirlenmesi ve eğitim süreci sonundaki değerlendirmenin yapılmasında yargı organlarının etkin olmalarının sağlanması anlamına gelir. Sadece idarenin değerlendirmede ve eğitim içeriğinin belirlenmesinde etkin olması bu dengeyi bozacaktır. Meslek öncesi eğitimin içeriğinin belirlenmesinde HSK'nın etkinliğinin artırılması ve eğitimin üniversiteler tarafından verilmesi bu alandaki eleştirileri de önemli ölçüde karşılayacaktır.

HAKİM VE SAVCI ADAYLARININ EĞİTİMİNİN MESLEĞE KABULE ETKİSİ

Hakim ve savcı adaylarının almış oldukları eğitimin ardından yapılan değerlendirme sonucunda mesleğe kabulleri yapılır. Bu noktada verilen eğitimin adayın gelişimine hangi oranda katkı yaptığı ele alınması gereken önemli bir husustur. Zira hakim ve savcı adayına verilen eğitim mesleki yeterliliğin kazanılmasında temel bir rol oynar. Söz konusu yeterliliğin sağlanıp sağlanmadığını tespit eden değerlendirmenin de formalite olarak görülmemesi gerekir. Adalet hizmetini icra eden personelin nicelik olarak yetersiz olması, eğitim sonunda yapılan değerlendirmenin formalite olarak görülmesi ve sınırlı konularda değerlendirme yapılması sonucunu doğurabilir. Devlet mekanizmasının adalet hizmetinin verilmesi hususundaki nicelik eksikliğini gidermek amacıyla belirli konularla sınırlanan eğitim sonu değerlendirme politikası, ekonomik fayda ve süre kriterleri ile açıklanabilirse de uzun vadede adalet mekanizmasına vereceği zararlar göz ardı edilmemelidir. Nitekim böyle bir politika kısa vadede ihtiyaç duyulan personeli nicelik olarak sağlasa da hizmetin niteliği konusunda tereddütlere yol açar. Bu sebeple yargının insan unsurunu oluşturan hakim ve savcıların eğitimi ne derecede önemli ise eğitim sonunda yapılacak olan değerlendirmenin niteliği de o denli önemlidir. Objektif kriterlere bağlı olarak yapılan değerlendirme sonucunda hakim ve savcı adaylarının mesleğe kabulleri yapılmalı, eğitim sonunda yapılan değerlendirmeler formalite olarak görülmemelidir. Elbette değerlendirme sonucunda başarısız olan adayların meslekle olan bağlantısı hemen kesilmemeli, devletin insanına yapmış olduğu yatırım göz önünde bulundurularak ilave değerlendirme imkan-

ları sunulmalıdır. İlave imkanlarla da mesleki açıdan yeterlilik kanıtlanamıyorsa adalet hizmetinin kalitesini sağlama düşüncesiyle başarısız olan hakim ve savcı adaylarının meslekle olan ilişkileri kesilmelidir.

TABLO 1. MESLEĞE KABUL EDİLEN VE EDİLMİYEN HAKİM VE SAVCI ADAYI SAYISI (2012-2017)*						
	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Mesleğe kabul edilen adli yargı hakim adayı sayısı	224	778	303	44	1.691	405
Mesleğe kabul edilen adli yargı savcı adayı sayısı	120	470	187	15	1.027	281
Avukatlık mesleğinden hakimlik mesleğine kabul edilenler	221	-	443	-	578	22
Avukatlık mesleğinden savcılık mesleğine kabul edilenler	74	-	267	-	248	3
Mesleğe kabul edilen idari yargı hakim adayı sayısı	49	89	353	7	1.068	19
Avukatlık mesleğinden idari yargı hakim mesleğine kabul edilenler	-	-	-	-	-	1
TOPLAM	688	1.337	1.553	66	4.612	741
Mesleğe Yeniden Kabul ve Diğer Sayısal Veriler						
2017						Sayı
Yeniden inceleme talebi reddedilen hakim ve savcı sayısı						75
İtiraz talebi reddedilen hakim ve savcı sayısı						9
İstifa eden hakim ve savcı sayısı						171
Mesleğe kabul edilmeyen hakim adayı sayısı						5
TOPLAM						260
Mesleğe Yeniden Kabul ve Diğer Sayısal Veriler						
2016						Sayı
Yeniden inceleme talebi reddedilen hakim ve savcı sayısı						12
İtiraz talebi reddedilen hakim ve savcı sayısı						13
İstifa eden hakim ve savcı sayısı						19
Mesleğe kabul edilmeyen hakim adayı sayısı						3
TOPLAM						47

* "Faaliyet Raporu", HSK, <http://www.hsk.gov.tr/FaaliyetRaporu.aspx>, (Erişim tarihi: 11 Mart 2019).

Yukarıdaki veriler incelendiğinde mesleğe kabul aşamasında hakim ve savcı adaylarının tamamına yakını mesleğe kabul edilmektedir. Daha önce de vurgulandığı üzere insan unsuruna yapılan yatırım gereği hakim ve savcı adaylarının birçoğu mesleğe kabul edilmektedir. Ancak bu rakamın son derece düşük seviye-

lerde kalmasının objektif sebepleri iyi ortaya koyulmalıdır. Aksi takdirde verilen eğitim ve sonrasında yapılan değerlendirmenin prosedürden ibaret kaldığı izlenimi oluşabilir. Bu izlenim eğitimin verimliliğini azaltabileceği için adalet sistemine olumsuz etkiler yaratabilir.

Hakim ve savcılarının meslek öncesi eğitimleriyle ilgili olarak eğitim merkezi ve akademi modeli uygulanmıştır. AB'ye uyum sürecinde özerk bir yapıya sahip olan Adalet Akademisi kurulsa da akademi modelinden de vazgeçilerek yeniden Adalet Bakanlığına bağlı eğitim merkezi modeline dönmüştü. Ancak Yargı Reformu Stratejisi ile birlikte yargı sisteminde köklü değişikliklerin yapılması planlanmaktadır. Bu amaçla eğitimlerin akademik bir yaklaşımla kurumsal bir yapıya kavuşturulması amacıyla Türkiye Adalet Akademisi yeniden kurulmuştur.

Hakim ve savcılarının eğitimi ile ilgili olarak model arayışı günümüze kadar devam etmiştir. Bu alanda mutlak doğru veya mutlak yanlış olarak nitelendirilebilecek bir model bulunmamaktadır. Ancak eğitim modelinin belirlenmesinde çağdaş değerler ile hakim bağımsızlığına azami ölçüde dikkat edilmesi gerekmektedir.

HAKİM VE SAVCILARIN MESLEK İÇİ EĞİTİMİ

MESLEK İÇİ EĞİTİM KAVRAMI

Eğitim yalnızca okul yıllarına özgü olmayıp hayat boyu devam eden bir süreçtir. Bir mesleği icra edecek olan kişi mesleğe giriş anına kadar çeşitli eğitimlerden geçmiş olsa da eğitim süreci son bulmaz. Bu kapsamda mesleğe başlama gününden ayrılıncaya kadar geçen sürede mesleği icra edenlere yönelik olarak meslek içi eğitimler verilir. Çalışanlara mesleki bilgi ve becerilerini geliştirmeleri için çalıştıkları süre içinde verilen eğitim olarak tanımlanan meslek içi eğitim özel kuruluşlarda olduğu kadar kamu kuruluşlarında da önemlidir. Nitekim kamu görevlilerini değişen koşullara adapte edilmesi ve kurumun belirlediği hedeflere ulaşması için meslek içi eğitim önemli bir araçtır.

Meslek içi eğitimin genel anlamda aşağıda sıralanan bazı yararlarının olduğu kabul edilmektedir:⁸

- Görevin nasıl yerine getirileceğini öğretmek
- Çalışanlar arasında iş birliği ve koordinasyonu sağlamak
- İş verimini arttırmak ve hata oranını düşürmek
- Öğrenme sürecini hızlandırmak
- Aksaklık ve eksiklikleri gidermek
- Kariyer gelişimine imkan vermek
- Gelişmelere ayak uydurmak

⁸ Hakan Öztürk, "Hukukçuların Eğitimi", *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, Sayı: 1, (2010), s. 181.

Eğitim sürecinde verilen bilgilerin bazı durumlarda yetersiz olması, o meslek grubunda meydana gelen değişimleri yakalama düşüncesi, bazı bilgi ve becerilerin ancak meslek içi eğitim ile kazanılabilmesi meslek içi eğitimi zorunlu kılan sebepler arasında sayılabilir.

Yargı hizmetlerinin daha iyi bir seviyeye ulaştırılabilmesi için meslek içi eğitim son derece önemlidir. Hukuk alanında meydana gelen gelişmelere ayak uydurulması diğer meslek gruplarına göre bir nebze daha önemlidir. Hukukun insan hayatını doğrudan etkileyen bir yönü olması dönemin hukuk anlayışının yakalanması gerekliliği sonucunu doğurur. Yargının insan unsurunu oluşturan hakim ve savcılar hukuk fakültesi sıralarında ve meslek öncesi eğitim döneminde mesleğin gerektirdiği hukuk eğitimini alsalar da hukuk anlayışının dinamikliği karşısında alınan bu eğitimin güncellenmesi gerekebilir. Bu noktada meslek içi eğitim devreye girer. Meslek içi eğitimler vasıtasıyla yargının insan unsurunun niteliği artırılırken adalet sisteminin niteliği de bununla doğru orantılı olarak artar.

HAKİM VE SAVCILARIN EĞİTİMİNİN ÖZELLİĞİ

Adli ve idari yargı hakim ve savcılarını bakımından meslek içi eğitim hem bir hak hem de bir ödevdir. Meslek içi eğitim hakkı hakim ve savcılarının ihtiyaç duydukları konularda eğitim almayı talep etme hakkıdır. Görev ve yetki alanlarıyla ilgili olarak hakim ve savcılarının meslek içi eğitim programlarına alınmasına ise meslek içi eğitim ödevi denilir.

Meslek içi eğitimle öncelikle mevzuatta meydana gelen değişikliklerin uygulamaya yansıtılması ve uygulama birliğinin sağlanması amaçlanır. Bu yönüyle meslek içi eğitim yeknesak uygulamayı sağlayan önemli bir araçtır.

Meslek içi eğitimin temel amacı yargının insan unsuruna ilişkin kalitesini artırmaktır. Bu kapsamda hakim ve savcılarının mesleki bilgi, beceri, birikim ve yeterlilik düzeyini artırmak suretiyle mesleki ve kişisel gelişimine katkı sağlanması, insan haklarına ve hukuka uygun, adil ve hızlı bir yargılama yapabilme becerisinin geliştirilmesi, ekonomik, sosyal, kültürel ve teknolojik değişim ve gelişmeleri yakından takip ederek doğru ve hızlı algılama, anlama ve duruma uygun düşünce üretme becerilerinin geliştirilmesi, evrensel hukuk anlayışının içselleştirilmesine katkı sağlanması, meslek etiği bilincinin geliştirilmesi, zamanı verimli şekilde kullanabilme ve karşılaşılabilecek hukuki problemleri kavrama ve doğru çözüm üretebilme becerilerinin geliştirilmesi amaçlanır.

Hukuk, bünyesinde yerel unsurların yanında uluslararası unsurları da barındırır. Bu kapsamda uluslararası hukukta yaşanan gelişmelerin iç hukukta da

bir karşılık bulması gerekir. Bu bağlamda meslek içi eğitimler ile yargı eğitimi alanındaki uluslararası temel belgeler, ilgili kurumların stratejik planları, reform belgeleri ve eylem planları çerçevesinde eğitim programlarının planlanması ve güncelliğin sağlanması ile bu çerçevede mesleki yetkinliğin geliştirilmesi amaçlanır.

HAKİM VE SAVCI EĞİTİMİNİN ADALET HİZMETLERİNE KATKISI

Toplumda huzur ve adaleti sağlamanın yolu iyi bir adalet mekanizması oluşturmaktan geçer. Adalet mekanizmasının en önemli unsuru hiç şüphesiz bu hizmetin somutlaşmasını sağlayan hakim ve savcılardır. Hakim ve savcılar lisans eğitiminden sonra meslek öncesi eğitime tabi tutulur ve adalet mekanizmasında yerlerini alır. Adalet hizmetinin verimli bir şekilde verilmesi bu hizmeti somutlaştıran kişilerin mesleki açıdan yeterli ve nitelikli olmasına bağlıdır. Hakim ve savcı adaylarına verilecek olan eğitimin kalitesi adalet hizmetlerinden beklenen amacın gerçekleşmesine hizmet eder.

Bu noktada eğitim sürecinin her basamağı ayrı ayrı irdelenmelidir. Lisans eğitimi, hakim ve savcı adaylarının mesleki yeterliliklerini sağlayan en önemli ve en temel eğitimidir. Bu eğitimin başarılı bir şekilde tamamlanmasının ardından meslek öncesi eğitimde hakim ve savcı adaylarına hem teorik hem de tecrübe eğitimini içeren pratik bir eğitim verilir. Mesleğe kabul aşamasından sonra ise meslek içi eğitimlerle hakim ve savcılarının mesleki açıdan sürekli olarak hazır olmaları sağlanır. Şüphesiz ki söz konusu eğitim sürecinin niteliği adalet hizmetlerinin kalitesini belirler.

HAKİM VE SAVCI EĞİTİMİNDE YETKİ SORUNU

Hakim ve savcılarının eğitimindeki yetki sorununa ilişkin tartışmaların temelinde yargı bağımsızlığı ilkesi bulunur. Yargı bağımsızlığı yalnızca yargı hizmetlerinin ifa edilmesi aşamasında değil yargı mensuplarının eğitimi aşamasında da tesis edilmesi gereken bir durumdur. Bu bağımsızlığı sağlayacak en önemli husus yürütme organının eğitimi verecek olan kurumun yönetiminde olması gerekliliğidir. Bu noktada yapılması gereken eğitim faaliyetlerinde karma bir modeli hayata geçirmektir. HSK'nın yönetiminde ve Adalet Bakanlığının teknik desteğiyle sürdürülebilir bir eğitim sisteminin oluşturulması elzemdir.

HAKİM VE SAVCI EĞİTİMİNİN PLANLANMASI VE İÇERİĞİ

GENEL OLARAK

Adalet hizmetinin kalitesini artırmak için hakim ve savcı eğitiminin kalitesinin artırılması gerektiği yukarıda vurgulanmıştı. Bütün mesleki eğitimlerde olduğu gibi hakim ve savcı eğitiminde de eğitimin kalitesini plan ve içerik belirler. Bu noktada hem meslek öncesi eğitim hem de meslek içi eğitimde verilecek eğitimlerin içeriklerinin iyi tespit edilmesi elzemdir. Zira her aşamada kazandırılması gereken nitelikler farklılaşmaktadır. Meslek öncesi eğitim aşamasında adayları mesleğe hazırlayacak bir eğitim programının verilmesi gerekir. Meslek içi eğitimde ise meslek öncesi eğitimde adalet hizmetinin verilebilmesi için gerekli temel eğitimi alan hakim ve savcılarının güncel hukuki sorunlara çözüm bulabilmesi, mevzuatta yapılan değişikliklere uyum sağlanabilmesi vb. amaçlarla yola çıkılır. Bu sebeple her iki aşama için farklı planlamalar yapılarak farklı eğitim konuları ve usulleri benimsenmelidir. Eğitimin içeriği ve planının belirlenmesi noktasında yargı bağımsızlığının korunması da gerekmektedir.

10 Temmuz 2018 tarih ve 30474 sayılı *Resmi Gazete*'de yayımlanarak yürürlüğe giren 1 numaralı Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi'nin Eğitim Dairesi Başkanlığı başlıklı 50. maddesinde Adalet Bakanlığı Eğitim Dairesi Başkanlığının görevleri düzenlenmiştir. Söz konusu maddenin birinci fıkrasına göre Adalet Bakanlığının merkez ve taşra teşkilatı ile ilgili adaylık, hizmet öncesi ve hizmet içi eğitim planını hazırlamak, yayımlamak ve uygulanmasını takip etmek Adalet Bakanlığı Eğitim Dairesinin görevidir. Buna göre Türkiye'de hakim ve savcılara dönük meslek içi eğitimi planlama ve uygulanmasını takip etme yetkisi Adalet Bakanlığına yani idareye verilmesi planlanmıştır. Ancak 34 sayılı cumhurbaşkanlığı kararnamesi ile Adalet Bakanlığı Eğitim Dairesinin görev alanı daraltılmış, hakim ve savcılarının meslek içi eğitim planlarının Türkiye Adalet Akademisi tarafından hazırlanacağı, yayımlanacağı ve uygulanacağı düzenlenmiştir.

Yargı Reformu Stratejisi'nde meslek içi eğitimlere ilişkin son derece önemli hedeflerin olduğu göze çarpmaktadır. Bu hedefler doğrultusunda yargı teşkilatında sürekli ve zorunlu bir eğitim modeline geçilmesi, meslek içi eğitimlerin hakim ve savcılarının terfilerinde dikkate alınacak kriterlerden biri olması, hukuk ve ceza yargılamalarında sistemin içerisinde yer alan ancak yeterince uygulanmayan kurumlar ile uzmanlık gerektiren alanlara yönelik eğitimlerin düzenlenmesi, yurt dışında yabancı dil öğrenimi gören ve lisansüstü eğitim alan hakim ve savcı sayısının artırılması planlanmaktadır.

PROGRAMLI EĞİTİMLER

Hakim ve savcılara yönelik meslek içi eğitimi hazırlanan programlı eğitimler ile yürütülmektedir.⁹ Belirli dönemlerde hakim ve savcılara yönelik olarak verilen bu eğitimler ile hakim ve savcılarının değişen mevzuat ve içtihatlarla adaptasyonu sağlanmakta ayrıca mesleki açıdan gelişimleri tamamlanmaktadır. Hukuk dünyasının dinamikliği karşısında son derece hayati olan meslek içi eğitimler ile daha nitelikli bir adalet hizmetinin sunulması hedeflenmektedir. Hakim ve savcılarının bilgi ve verimliliklerini artıran meslek içi eğitimler hafta sonları yapılmakta ve bu sayede adalet hizmeti aksatılmamaktadır. Meslek içi eğitimler güncel meseleler kapsamında belirlenmektedir. Planlanan eğitimler belirli bir süre öncesinde resmi sitede yayımlanmaktadır.¹⁰

LİSANSÜSTÜ EĞİTİMLER

Temel olarak lisansüstü eğitim programları, bireylerin lisans eğitimlerini tamamlamalarının ardından belirli konularda uzmanlaşmasını sağlayan eğitim programlarıdır. Yüksek lisans ve doktora eğitiminden oluşan lisansüstü eğitim programları üniversitelerin bünyesinde bulunan enstitüler tarafından yürütülür.

Günümüz hukuk dünyasında temel hukuk eğitimi son derece önemli olsa da hukuk eğitimi almış kişilerin belirli konularda uzmanlaşması da aynı derecede öneme sahiptir. Bu noktada hakim ve savcılarının eğitiminde lisansüstü eğitim programlarından faydalanılabilir. Zira hakim ve savcılar iş bölümü gerekçesiyle her konu hakkında aynı bilgi düzeyine sahip değildir. Özel görevli mahkemelerin bulunması, bu mahkemelerde görev yapacak hakimlerin mahkemenin görev alanına giren konularda uzmanlaşması gerekliliği sonucunu doğurur. Bu uzmanlaşma ise lisansüstü eğitim programları vasıtasıyla sağlanabilir. Hakim ve savcılarının yapacakları akademik çalışmalar mesleki verimliliklerine de

9 Eylül 2018-Mart 2019 döneminde yapılan ve yapılması planlanan bazı meslek içi eğitimler şunlardır:

- Kaçakçılık ve Vergi Suçları
- Kamulaştırma Davaları
- İcra Mahkemelerinde Görülen Davalar
- Sahtecilik ve Dolandırıcılık Suçları
- Kamulaştırma Davaları
- İcra Hukuku Davaları
- Sulh Hukuk Mahkemesinin Görevine Giren Davalar
- İş ve Sosyal Güvenlik Hukukundan Kaynaklanan Davalar
- Aile Hukukundan Kaynaklanan Davalar
- İnfaz Hukuku ve Denetimli Serbestlik Uygulamaları
- Ceza Yargılamasında Duruşma Yönetimi ve Karar Yazma Teknikleri
- Vergi Mevzuatından Kaynaklanan Uyuşmazlıklar
- Etkili Soruşturma ve İfade Alma Teknikleri

10 HSK, <http://hsem.adalet.gov.tr/index.html>, (Erişim tarihi: 3 Ocak 2019).

önemli katkılarda bulunacaktır. Bu eğitimin belirli üniversitelerdeki enstitüler bünyesinde yürütülmesi de dikkate alınması gereken önemli bir husustur. Zira (yukarıda da vurgulandığı üzere) yargı bağımsızlığı hukuk devletinin önemli ilkelerindendir. Hakim ve savcılara yönelik olan lisansüstü eğitimlerin özerk bir yapıya sahip olan üniversiteler bünyesinde verilmesi yargı bağımsızlığına da önemli katkılarda bulunacaktır.

Mevcut düzenlemelerde hakim ve savcılarının zorunlu olarak lisansüstü eğitim görmelerine ilişkin bir hüküm yer almamaktadır. Yurt içinde yüksek lisans ve doktora eğitimi almak isteyen hakim ve savcılar HSK'dan izin almak zorundadır (Hakimler ve Savcılar Kanunu m. 31/f. I). Bunun dışında hakim ve savcılarının yurt dışında lisansüstü eğitim almaları mümkündür. Ancak söz konusu eğitimler hakim ve savcılarının isteğine bağlıdır. Bu noktada tüm hakim ve savcılarını kapsayan zorunlu bir lisansüstü eğitim programının uygulanması hakim ve savcı eğitiminde önemli bir eşik olacaktır.

MUKAYESELİ HUKUKTA HAKİM VE SAVCILARIN EĞİTİMİ

AVUSTURYA

Avusturya'da¹¹ üniversitedeki son final sınavını başarıyla geçen ve *magister* unvanını alan kişiler avukat, hakim, savcı, noter veya diğer kariyer mesleklerini yapabilmek için ön koşul olan beş aylık bir uygulama stajına kabul edilme hakkını kazanır. Başvurular dört büyük yüksek mahkemenin başkanından birine gönderilir. Başvuru için diplomanın yanında Avusturya vatandaşı olma ve fiil ehliyetine sahip olma şartları aranır. Hakimlik için bir sonraki aşamaya geçmek isteyen kişiler başvurularında bu durumlarını belirtir. Başlangıçtaki bu staj döneminde ilk derece mahkemesi eğitimi ve buna paralel olarak kurs eğitimi ve teorik eğitim verilir. Bunun yanında her mahkeme döneminde eğitici hakim tarafından performans değerlendirmesi yapılır.¹²

Birkaç ayı zorunlu olan ilk aşamanın sonunda adaylar yazılı, sözlü ve psikologlar tarafından yürütülen psikolojik bir teste girmek zorundadır. Sonuçlar ve performans değerlendirmeleri ışığında yüksek mahkeme en uygun adayları belirler ve aday hakim unvanını verecek makam olan Adalet Bakanlığına adayları önerir.

11 Avusturya'da hakim ve savcıların mesleğe kabul ve eğitim süreçleri hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. "Evaluation Report Austria", 13 Şubat 2017, <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTM-Content?documentId=09000016806f2b42>, (Erişim tarihi: 11 Şubat 2020); Ayrıca bkz. Fatih Denizkuşları, *Avrupa Birliği Ülkelerinde Hakimlik ve Savcılık, Yüksek Yargı Organları, Yargı Üst Kurulları*, (Adalet Bakanlığı Avrupa Birliği Genel Müdürlüğü Yayını, Ankara: 2016), s. 5 vd.; Kutluhan Bozkurt ve Murat Türe, "Avusturya ve İsviçre Sistemlerinde Hukuk Eğitimi", *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, Sayı: 93, (2011), s. 82.

12 "Austria", <http://www.ejtn.eu/About-us/Members/Austria>, (Erişim tarihi: 17 Mart 2019).

Adaylar yemin ettikten sonra yaklaşık dört yıl sürecek olan ikinci aşamaya geçer. Adaylar bu aşamada geçici bir süreliğine devlet memuru statüsünde olur. Bu aşamada birçok uygulamalı eğitim ve kursta yer alır. Her bir aşamada değerlendirme yapılır. Bu süreç medeni ve ceza hukukuna ilişkin olarak yapılan yazılı uygulama testi ve değerlendirmede göz önüne alınan birçok hususu içeren sözlü bir sınavla sonuçlanır. Testler hakimler, avukatlar ve akademisyenler tarafından oluşan sınav jürisi tarafından yürütülür. Başarısız olan adaylar için yalnızca bir kez ek sınav hakkı bulunmakta ve adayın bu sınavda da başarısız olması halinde, geçici memuriyeti sonlandırılmaktadır.

Başarılı olan adaylar başvurularını boş kadroları ilan eden en yüksek mahkemeye gönderir. Personel birimi liyakat sırası ve uygunluk, kadın-erkek eşitliği ve kıdeme göre kısa aday listesini oluşturur. Atamalar personel biriminin önerileri dikkate alınarak adalet bakanı tarafından yapılır. Yetkililer, Hakim ve Savcılara İlişkin Hizmet Kanunu'nda 54. maddede gösterilen kriterleri içeren, uygulamada yeni hakimlerin değerlendirilmesi formu olarak adlandırılan değerlendirme formunda standartları gösterir.

Uygunluğun yanında iş kapasitesi, sabır, dikkat, güvenilirlik, karar verme kapasitesi, sosyal yetenekler, iletişim becerileri, çalışma hayatındaki davranışları, meslektaş ve üstlerine karşı olan davranışları ve dışarıda göstermiş olduğu davranışlar bu standartlar arasında yer almaktadır. İlk aşamada yapılmış olan tespitler de bu değerlendirmelerin içindedir.

İdare mahkemesi hakimliği için gerekli olan şartlar Avusturya Anayasası'nın 134. maddesinde düzenlenmiştir. İdare mahkemesi hakimliği için özel olarak takip edilmesi gereken bir hazırlık dönemi veya seçim gerekmez. Adaylar lisans düzeyinde hukuk mezunu olmalı ve en az beş yıl kamuda görev yapmalıdır. Yüksek idare mahkemesinde görev yapmak isteyen bir kişi için bu süre on yıldır. Mahkemeler ve hükümet tarafından başka gereklilikler getirilmediği sürece bu şartlar yeterlidir.

Genel bir kural olarak bütün boş pozisyonlar başvurulara açık bir şekilde dosyalanır ve en yüksek ilgili mahkeme tarafından ilan edilir. Genel mahkemelerde görev yapacak hakimlerin ilk atamaları personel biriminden gelen öneriler dikkate alınarak adalet bakanı tarafından yapılır. Öneriler boş pozisyonların iki katı sayıda adayı içermelidir. Mesleğe kabule ilişkin düzenlemeler Hakim ve Savcılara İlişkin Kanun'un 31. maddesinde düzenlenmiştir. Değerlendirmeler aday listesini yayımlayacak personel birimi tarafından yapılır. Boş pozisyonların bölge mahkemesinin başkanı ve başkan yardımcısına ilişkin olduğu hallerde sorumlu

olan personel birimi en yüksek bölge mahkemesinin personel birimi ve yüksek mahkemenin personel birimleridir.

Bu sebeple yüksek mahkeme heyeti dört büyük bölgesel mahkemenin üst düzey pozisyonlarına ve yirmi ilk derece mahkemesi ve bölge mahkemelerinin üst düzey pozisyonlarına seçimleri gerçekleştirir. Yüksek mahkemenin personel birimi yüksek bölge mahkemelerinin başkan ve başkan yardımcılarının seçimini gerçekleştirir. Birimin önerileri daha sonra adalet bakanına gönderilir. Bakan önerileri değerlendirir ve son atama prosedürünü iletir. Birçok mahkemenin üst mevkilerine ilişkin final atamalarından federal başkan sorumludur. Yüksek mahkemenin hakimleri adalet bakanının önerisi ile federal başkan tarafından atanır. Yüksek mahkemeye hakim seçme prosedürü yukarıda bahsedilen süreç ile aynıdır. Ancak ilgili birimden gelen öneri aşaması yoktur. Mesleğin gerektiği kriterler bakımından hukuk kuralları açık bir belirleme getirmez. İlgili birim adayların yeterliliklerine ilişkin olarak gerekli değerlendirmeleri yapar.

Yeni hakim ve savcı adaylarının atanması adayların bu dönemde gösterdikleri kişisel yeteneklerini, kapasitelerini ve yeteneklerini dikkate alarak danışmaları tarafından yapılan bir değerlendirme sürecini de içerir. Yeni atanan hakimler atandıktan sonra iki yıl daha değerlendirmeye tabi tutulmak zorundadır. Bundan sonra hakim ve savcıların meslek hayatları boyunca periyodik olarak yapılan bir değerlendirme yoktur.

2008'de Anayasa'nın 90. maddesine yapılan bir ekleme ile savcıların pozisyonu adalet sisteminin bir parçası olarak belirlenmiştir. Bu sebeple savcılık makamı yargısal bir otoritedir. Mahkemelerin aksine savcılık makamı bağımsız değildir. Federal adalet bakanının hiyerarşik kontrolünde organize edilmiştir.

Bölge savcıları adıyla bilinen savcılar bölge mahkemesi düzeyinde iddianame sunan ve savcıların danışmanlığını yürüten kişiler olup bağımsız bir konumu olan devlet memurlarıdır. Bu kişilerin üniversite geçmişi olmasına ve özel bir eğitim almalarına gerek yoktur.

Hakimler ve savcılar tek bir vücudun parçasını oluştururlar. Hakim ve savcılar meslek hayatları boyunca bir meslekten diğerine geçebilirler. Pratikte daha çok ceza hakimlerinde böyle bir durum söz konusu olmaktadır. Zira savcıların diğer konularla ilgilenen hakimlerle ilişkisi oldukça sınırlıdır. Savcılık için gerekli olan şartlar hakimlikte istenen şartların aynıdır. Hukuk fakültesi lisans eğitiminden sonra savcı olmak isteyenler sınava girer. Sınavda başarılı olan adaylar savcılık yapmaya ilişkin boş kadrolara başvurmadan önce en az bir yıl hakim olarak deneyim kazanmak zorundadır. Ancak bu durumun istisnaları olabilir.

En alt düzeyden en üst düzeye on bir savcılık kategorisi bulunmaktadır. İlgili kanuna göre bütün boş kadrolar açık bir şekilde ilan edilmeli ve farklı internet sitelerinden veya halka açık televizyonlardan duyurulmalıdır. Başvurular uzman bir personel komisyonu tarafından değerlendirilir.

Mesleğe ilk hazırlık döneminde sıradan bir hakim ve savcı kurslara devam ederken zamanının önemli bir bölümünü pratik eğitimlerde geçirir. Eğitimin ilk döneminde etik ve mesleki davranış kuralları programın önemli bir parçasını oluşturur. Mesleki davranış kuralları aynı zamanda sınavda sorulacak olan konulardan birini teşkil eder. Genç hakimler bakımından eğitimin son döneminde hakimliğe başlangıç adı altında dört günlük bir seminer programı bulunur. Bu program ile eğitimde tam olarak verilemeyen hususlara ilişkin boşluklar doldurulur.

Meslek içi eğitim hakim ve savcılar bakımından ihtiyari olmakla birlikte öz gelişimleri ve daha fazla kabiliyet elde etmeleri bakımından onların görevidir. İdari hakimler bakımından ise özel bir eğitim süreci yoktur. Zira onlar mesleki deneyimlerine göre göreve kabul edildikleri için özel bir eğitim almaları gerekmez.

FRANSA

Fransa'da¹³ hakim ve savcı olmak isteyen kişiler devlet memuru olabilmek için gerekli olan şu şartları taşımalıdır:

- Fransız vatandaşı olmak
- Fiil ehliyetine sahip olmak
- İyi ahlaklı olmak
- Ulusal hizmet ile ilgili gereklilikleri yerine getirmiş olmak
- Fiziksel olarak uygun olmak
- En az dört yıllık üniversite diploması sahibi olmak

Adalet hizmetlerine yarışma veya yeteneklerine göre alım gerçekleşir. Örneğin hukuk doktoru veya daha ileri düzeyde bir diploma sahibi olanlar hakim ve savcı olabilir. Bunun yanında doğrudan atanma da söz konusu olabilir. Bu

13 Fransa'da hakim ve savcılarının mesleğe kabul ve eğitim süreçleri hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. "Evaluation Report France", Avrupa Konseyi, 27 Ocak 2014, <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016806c5df9>, (Erişim tarihi: 11 Şubat 2020); Ayrıca bkz. Denizkuşları, *Avrupa Birliği Ülkelerinde Hakimlik ve Savcılık, Yüksek Yargı Organları, Yargı Üst Kurulları*, s. 13 vd. ; Serhat Sinan Kocaoğlu, "Türkiye Cumhuriyeti Yargı Sisteminin Temel Sorunu Hakim (&Savcı) Niteliği ve Bu Hususta Eklektik Bir Çözüm Önerisi", *Ankara Barosu Dergisi*, Sayı: 3, (2011), s. 46 vd.

atama genellikle bir deneme stajını içermekte ve sürekli veya birkaç yıl için söz konusu olabilmektedir.¹⁴

Hakim ve savcılar cumhurbaşkanı tarafından atanır. Devlet memuru statüsünde olsa da özel bir statüye sahiptir. Adalet Bakanlığı hakim ve savcıların atanması hususunda cumhurbaşkanına öneride bulunmaktadır. Ulusal İdare Okulu mezunları arasından veya özel sınavlar veya belirli devlet memurluklarında tecrübeli olanlardan seçilen idari hakimler kural olarak devlet memuru olup devlet memurluğuna girişte istenilen katı koşullara tabidir. Savcılar da aynı usulle atanmaktadır.

Zorunlu ve hizmet içi eğitimler Fransız Adli Hizmet Eğitimi Okulu'nda verilmektedir. Sorumluluk, içtihat hukuku, disiplin prosedürleri, bağımsızlık ve tarafsızlık bu eğitimlerin temel yapı taşlarıdır. İlk döneme ait olan bu teorik eğitimin süresi otuz bir ay olup bütün adaylar bakımından ortak olan bir eğitimidir. Bu eğitimle amaçlanan hakim ve savcıların etik kuralları tanıma, kabul etme ve uygulama kapasitelerini genişletmektir.

ALMANYA

Almanya'da¹⁵ hakim ve savcı olabilmek için şu şartları taşımak gerekmektedir:

- Almanya vatandaşı olmak
- Dört yıllık hukuk bölümünden mezun olmak
- Gerekli sosyal becerilere sahip olmak

Söz konusu yeterliliğe sahip olup hakim ve savcı olmak isteyen kişiler Birinci Devlet Sınavı'na girerler. Burada başarılı olan kişiler iki yıl süren hazırlık eğitimine tabi tutulur. Bu hazırlık eğitimi özel hukuk alanında görev yapan mahkemeler, ceza yargılamasında görev yapan savcılık veya mahkemeler, idari mahkemeler ve dava vekilliği veya müşavirlik gibi birimlerin bir veya birkaçında verilir. Hazırlık eğitiminin 19 ila 21. ayları arasında İkinci Devlet Sınavı'na girilir. Bu sınavı da başarıyla geçen kişiler yargı makamlarında görev yapabilme yeterliliğine sahip olur. Almanya'da mesleğe ilişkin olarak yapılan bu sınavlarda yabancı dil yeterliliğine ilişkin değerlendirmeler de yapılmaktadır. Zorunlu kurumlarda alınan eğitim üç

¹⁴ "France", <http://www.ejtn.eu/About-us/Members/France>, (Erişim tarihi: 17 Mart 2019).

¹⁵ Almanya'da hakim ve savcıların mesleğe kabul ve eğitim süreçleri hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. "Fourth Evaluation Round / Quatrieme Cycle d'Evaluation", Avrupa Konseyi, <https://www.coe.int/en/web/greco/evaluations/round-4>, (Erişim tarihi: 19 Aralık 2019); Ayrıca bkz. Denizkuşları, *Avrupa Birliği Ülkelerinde Hakimlik ve Savcılık, Yüksek Yargı Organları, Yargı Üst Kurulları*, s. 3 vd.; Çiğdem Sert-Çelik, "Almanya'da Hukuk Eğitimi ve Stajyerlik", *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, Sayı: 54, (2004), s. 339 vd.

aydan az olamaz. Dava vekilliği ve müşavirlikte alınan eğitim ise dokuz ay sürmektedir.¹⁶

Mahkemelerde görülen eğitimde hakim adayları o mahkemede görev yapan bir hakimin gözetiminde çalışır. Hakimler kendilerine gelen dosyalardan bazılarını eğitim gören hakim adayına verir. Hakim adayı eğitimin sonunda altı dosya hazırlamak zorundadır. Savcı adayları bakımından da durum benzerdir. Gözetmen savcı eşliğinde savcı adayları da dosya hazırlar. Eğitim sonuna kadar aday savcı dört dosya hazırlamalıdır. Hazırlanan dosyalar ve eğitim sürecinde gösterilen performanslar eğitim sürecini gözlemleyen hakim ve savcılar tarafından değerlendirilir.

Hakimlerin ilk ataması eyalet adalet bakanı tarafından yapılır. Eyalet savcıları da eyalet adalet bakanı tarafından atanır. Kariyerlerinin başında hakim ve savcılar geçici olarak atanmaktadır. Bu süre üç yıldan az olamayacağı gibi beş yıldan da fazla olamaz. Deneme süresinin sonunda hakim ve savcılar ömür boyu atanmaktadır. Bu süre içinde denenmekte olan hakim ve savcılar diğer hakim ve savcılarla aynı görevi yapmakta ve aynı haklara sahip olmaktadır. Hakim ve savcılar bu süre içerisinde mahkeme başkanları, başsavcı ve kıdemli savcıların gözetimindedir. Gözetim süresi sonunda ömür boyu atanmaları uygun görülmeyenlerin statüleri ise sona erdirilir.

Eyaletin hakim ve savcıları kural olarak eyalet adalet bakanı tarafından atanmaktadır.

Almanya'da meslek içi eğitim Alman Yargı Akademisi tarafından yürütülmektedir. Yargı etiği, temelleri, bakış açısı ve dünya çapında yargı etiği standartlarının karşılaştırılmasına ilişkin eğitimler federasyon ve eyaletler tarafından da desteklenmektedir. Bu eğitimlere katılım gönüllü olup bütün hakim ve savcılara açıktır.¹⁷

BELÇİKA

Belçika'da¹⁸ hakim ve savcı olabilmenin genel şartları şunlardır:

16 "Germany", EJTN, <http://www.ejtn.eu/About-us/Members/Germany1>, (Erişim tarihi: 17 Mart 2019).

17 "Tasks", Alman Adalet Akademisi, http://www.deutsche-richterakademie.de/icc/draen/nav/42b/42b-060c6-20f5-0318-e457-6456350fd4c2&class=net.icteam.cms.utils.search.AttributeManager&class_uBasAttr-Def=a001aaaa-aaaa-aaaa-eeee-000000000054.htm, (Erişim tarihi: 15 Mart 2019).

18 Almanya'da hakim ve savcılarının mesleğe kabul ve eğitim süreçleri hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. "Evaluation Report Belgium", Avrupa Konseyi, 28 Ağustos 2017, <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016806c2c40>, (Erişim tarihi: 11 Şubat 2020); Ayrıca bkz. Denizkuşları, *Avrupa Birliği Ülkelerinde Hakimlik ve Savcılık, Yüksek Yargı Organları, Yargı Üst Kurulları*, s. 9 vd.

- Hukuk fakültesi mezunu olmak veya hukuk alanında doktora yapmış olmak
- En az bir yıllık bir tecrübeye sahip olmak
- Staj dönemini baroda veya başka bir kurumda tamamlamış olmak

Belçika'da hakim ve savcı olabilmek için üç yol bulunmaktadır:

- Yüksek Yargı Konseyi tarafından ilan edilen kadrolara yapılan başvuru sonucunda girilen sınav ve takip edilen prosedür ile hakim ve savcılığa atanma
- Adaylık için yeterli olacak deneyime sahip olanların herhangi bir staja tabi olmaksızın atanması
- Avukat, üniversitede hukuk eğitimi veren kişiler gibi uzun süre deneyime sahip olan kişilerin vekil hakim ve savcı olarak atanması

Belçika'da mezun olup genel şartları taşıyan kişiler hakim veya savcı olmak için yazılı, sözlü ve psikolojik bir sınava tabi tutulur. On yıllık avukatlar da aynı sınavlara tabi tutulurken yirmi yıllık avukatlar yalnızca sözlü ve psikolojik sınavlara tabi tutulmaktadır.

Sınavlarda başarılı olanlar üç yıl sürecek staj eğitimi dönemine girer. Staj döneminde adaylara pratik ve teorik eğitimler verilir. Bu dönem içerisinde hakim ve savcı adayları değerlendirmeye tabi tutulmakta, herhangi bir sınava girmemektedir.

Belçika'da hakim ve savcılarının eğitimi hususunda özel olarak örgütlenmiş bir eğitim merkezi bulunmamaktadır.¹⁹

İTALYA

İtalya'da²⁰ hakim ve savcı olabilmenin genel şartları şunlardır:

- İtalya vatandaşı olmak
- Kırk yaşın altında olmak
- Fiil ehliyetine sahip olmak

19 <http://www.iojt.org/~media/Microsites/Files/IOJT/Microsite/The-Belgian-Judicial-Training-Institute.ashx>, (Erişim tarihi: 12 Mart 2019)

20 İtalya'da hakim ve savcılarının mesleğe kabul ve eğitim süreçleri hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. "Evaluation Report Italy", Avrupa Konseyi, 19 Ocak 2017, <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016806dce15>, (Erişim tarihi: 11 Şubat 2020); Ayrıca bkz. Denizkuşları, *Avrupa Birliği Ülkelerinde Hakimlik ve Savcılık, Yüksek Yargı Organları, Yargı Üst Kurulları*, s. 32 vd.; Kocaoğlu, "Türkiye Cumhuriyeti Yargı Sisteminin Temel Sorunu Hakim (&Savcı) Niteliği ve Bu Hususta Eklektik Bir Çözüm Önerisi", s. 46-47.

İtalya'da hakim ve savcı olabilmek için yarışma sınavına girip başarılı olmak gerekir. Bu sınav yazılı ve bir sözlü mülakattan oluşur. Yarışma sınavına girebilmek için adayların aşağıda belirtilen şartlardan birini taşımaları gerekmektedir:

- Hukuk bölümlerinde doktora araştırması tamamlama
- Avukatlık mesleğine devam edebilme yeterliliklerini sürdürme
- En az üç yıl kamu yönetiminde idari görev yapmış olma
- Fahri hakimlik görevini en az dört yıl boyunca uyarı almadan, iptale uğramadan veya disiplin cezası almadan tamamlamış olma
- Lisansüstü okullarda en az iki yıllık bölümlerden yargı alanında yüksek lisans eğitimi almış olma

Yazılı sınavda başarılı olan adaylar hakim ve akademisyenlerden oluşan bir komisyonca sözlü mülakata tabi tutulur. Adaylar mesleğe uygunluklarının tespit edilebilmesi adına psikolojik bir teste de girer. Bu test bu alanda uzman bir kişi tarafından yapılır. Adaylar almış oldukları puanlara göre sıralanır ve Adalet Bakanlığınca belirlenen boş kadrolara atanmayı bekler.

Yeni atanan hakim ve savcıların yargı fonksiyonu bulunmamaktadır. Bu aşamada adli duruşma memuru olarak nitelendiren bu hakim ve savcılar bir nevi aday hakim ve savcı statüsündedir.

Yeni atanan hakim ve savcılar için staj süresi on sekiz aydır. Bu dönemin bir yılı genel staj ve altı ayı da özelleşmiş bir stajdır. Staj döneminde adaylara teorik ve pratik bir eğitim verilir. Stajın altı ayı Yüksek Yargı Okulu'nda ve on iki ayı da diğer yargı mercilerinde geçer. Staj dönemi sonunda Yüksek Yargı Konseyi adaylarla ilgili gerekli değerlendirmeleri yapar. Bu değerlendirmeler uzman konsey ve adayın staj dönemini yöneten hakim ve savcılardan verilen bilgiler doğrultusunda yapılır.²¹

Bu değerlendirmeler aşağıda belirtilen kıstaslar ekseninde yapılır:

- Mesleki uzmanlık
- Hukuki analiz yeteneği
- Sorumluluklarını yerine getirme yeteneği
- Yaratıcılık
- İşine kendini adama

21 "A Short Introduction: The Italian School for the Judiciary", İtalya Yüksek Yargı Okulu, <http://www.scuolamagistratura.it/documentazione/archivio/91-presentazione/131-a-short-introduction-the-italian-school-for-the-judiciary.html>, (Erişim tarihi: 10 Mart 2019).

- Sabır
- Bağımsızlık
- Tarafsızlık

Değerlendirmenin olumsuz olması halinde adaylar bir yıllık yeni bir staj dönemine kabul edilir. İkinci kez olumsuz bir değerlendirme yapılması halinde statüleri sonlandırılır. Bu dönemin sonunda adaylar Yüksek Yargı Konseyinin önerisi ile adalet bakanı tarafından atanır.

Hakim ve savcılar atandıktan sonra dört yılda bir mesleki değerlendirmeye tabi tutulur. Ayrıca atamalarından itibaren ilk dört yılda bazı işleri yürütemez. Dört yılda bir yapılan değerlendirmelerde kıstas alınan hususlar şunlardır:

- Hukuki uzmanlık ve mesleki yeterlilik
- Yaratıcılık ve verimlilik
- Özen
- Bağlılık

İNGİLTERE

2005'te yapılan "Anayasal Reform Yasası" öncesi hakimlerin atanması konusundaki tek yetkili makam Lord Chancellor'du.²² Lord Chancellor, İngiliz yargı sisteminin başı konumunda olup Lordlar Kamarasının sözcülüğünün yanında Adalet Bakanlığı görevini de yerine getirir. Lord Chancellor yaklaşık olarak sekiz yüzyıl süren bir dönemde hakimlerin seçilmesi ile bizzat kendisi ilgilenmiş ve ilgili kayıtlar kendi ofisi nezdinde tutulmuştur. Ancak bu sistem tüm İngiltere'de 1.000 barrister, 10 yüksek yargıç ve 60 sulh mahkemesinin olduğu bir dönem için kurulmuştur. Hakim ve mahkeme sayısının artması ile sistemin bu şekilde devam etmesi zorlaşmış ve 2005'te Reform Yasası çıkarılmıştır. Bu yasayla birlikte Lord Chancellor'un bazı yetkilerini "Yargı Atamaları Komisyonu" aracılığıyla kullanması öngörülmüştür. Yargı Atamaları Komisyonu bağımsız bir komisyon olup on beş üyeden oluşur. Hakim adaylarının seçiminden sorumlu olan Yargı Atamaları Komisyonu, Lord Chancellor'un bazı yetkilerini kullanmada araç olmuştur.

22 İngiltere'de hakim ve savcıların mesleğe kabul ve eğitim süreçleri hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. "Evaluation Report United Kingdom", Avrupa Konseyi, 6 Mart 2013, <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016806ca4de>, (Erişim tarihi: 11 Şubat 202); Ayrıntılı bilgi için bkz. Denizkuşları, *Avrupa Birliği Ülkelerinde Hakimlik ve Savcılık, Yüksek Yargı Organları, Yargı Üst Kurulları*, s. 25 vd. ; Kocaoğlu, "Türkiye Cumhuriyeti Yargı Sisteminin Temel Sorunu Hakim (&Savcı) Niteliği ve Bu Hususta Eklektik Bir Çözüm Önerisi", s. 29 vd.

İngiltere’de hakim olmanın genel şartları şunlardır:

- Başvuru anında Birleşik Krallık, İrlanda ya da İngiliz Milletler Topluluğu vatandaşı olmak
- İyi bir karaktere sahip olmak
- En az beş ya da yedi yıllık hukuki deneyime sahip olmak (Hukuki deneyimden anlaşılması gereken hukuk alanında ücretli veya ücretsiz, tam veya kısmi zamanlı olarak çalışılmasıdır. Bu noktada bir mahkemede yargısal faaliyet yürütmek, hakemlik, kamu avukatlığı veya özel avukatlık, hukuk danışmalığı, ara buluculuk, hukuk alanında öğretim üyeliği veya araştırma asistanlığı vb. faaliyetler hukuki deneyim kapsamında değerlendirilir.)

Hakimlerin seçilmesine ilişkin süreç Kraliyet Mahkemeleri Birimi veya adalet bakanının Yargı Atamaları Komisyonundan boşalan bir makam için talepte bulunmasıyla başlamaktadır. Adaylar boş kadrolara form doldurarak başvuru yapar. Müracaat edenler istenilen belgeler veya yapılacak olan nitelik belirleme testinin sonuçlarına göre mülakata çağrılır. Nitelik belirleme testinde adayların hızlı anlama ve analiz, hukuku uygulama kabiliyeti, özgür düşünme ve mantıklı karar verme yeteneği ölçülmektedir. Mülakat üç kişilik bir heyet tarafından yapılır. Mülakat üç farklı usulde yapılabilmektedir. İlk usulde örnek bir olay üzerinden nasıl hareket edeceği sorulur. İkinci usulde mahkeme ortamında nasıl hakimlik yapacağı değerlendirilir. Üçüncü usulde ise liderlik ve idare yeteneklerinin tespit edilebilmesi adına sunum yaptırılır.

Yargı Atamaları Komisyonu liyakate dayalı seçme sürecini yöneten makamdır. Seçimde en çok dikkat edilen husus adayın iyi bir karaktere sahip olmasıdır. Adayların geçmişi ve şu anki durumlarına ilişkin sorularla iyi bir karakteri olup olmadığı tespit edilmeye çalışılır. İyi bir karaktere sahip olmayan adayların bir sonraki aşamaya geçmesine izin verilmez. Komisyon tarafından uygun görülen adaylar adalet bakanına sunulur. Adalet bakanı bu öneriyi kabul edebilir, reddedebilir veya tekrar düşünülmesini isteyebilir. Ancak hakimlerin atanması adalet bakanı tarafından yapılır. Bu noktada komisyon seçme makamıyken adalet bakanı atama makamıdır. İngiltere yargı sisteminde hakimlerin staj yapmasına ilişkin bir süreç öngörülmemiştir. Hakim olabilmek için (yukarıda da vurgulandığı üzere) hukuki bir deneyime sahip olmak gerekir. Bu sebeple hakimler doğrudan göreve başlamaktadır.

İngiltere’de savcılar bakımından ise farklı bir sistem benimsenmiştir. Kıta Avrupası ülkelerinin aksine İngiltere’de savcılar Adalet Bakanlığına değil Kraliyet Savcılık Teşkilatına bağlıdır.

İngiltere’de savcı olabilmek için şu şartlar aranır:

- Birleşik Krallık, Avrupa Ekonomik Alanı ülkeleri, İsviçre, Türkiye veya İngiliz Milletler Topluluğu ülkeleri vatandaşı olmak
- Hukuk fakültesi mezunu ya da hukuk konusunda yüksek lisans yapmış olmak
- Hukuk fakültesi mezunu olmayanlar için lisans eğitimi sonrası hukuk alanına geçişi sağlayan sınavda başarılı olmak

Baronun meslek eğitim kursunu ya da yasal uygulama kursunu bitirmiş olmak gerekir. Kraliyet Savcılık Teşkilatı boş kadroları ilan eder. Müracaat eden adaylar sayısal, sözel ve değerlendirme testine tabi tutulur. Bu testleri geçen adaylar mülakata çağrılır. Mülakattan önce adayların adli sicilleri sorgulanır. Mülakatta başarılı olan adaylar iki yıllık staj sürecine girer. Staj süresinin sonunda ise Kraliyet Savcılık Teşkilatı tarafından atamaları yapılır.

ABD

Amerika Birleşik Devletleri'nde²³ (ABD) hukuk eğitimi alabilmek için öncelikle bir lisans diplomasına sahip olmak gerekir. "Hukuk Fakültelerine Kabul Testi" adı verilen bir sınavla hukuk fakültesinde eğitim görece adaylar belirlenir. Hukuk eğitimi genellikle üç yıl sürmektedir.

Fakülteyi iyi bir derece ile bitirmiş olan adaylar öncelikle hakim yardımcısı olarak atanmaktadır. Hakim yardımcısı olabilmek için öncelikle hukuk fakültesi mezunu olmak gerekir. Bu şartın yanında aşağıdaki şartlardan bir veya birkaçının da gerçekleşmesi gerekir:

- Mezun olduğu fakültenin en başarılı üçte birlik diliminin içinde bulunmak
- Üniversiteler tarafından çıkarılan bir hukuk dergisinin yayın kurulu üyesi olmak
- Hukuk yüksek lisans derecesine sahip olmak
- Hukuki konularda yetkinliğini göstermiş olmak

ABD'de hakim olabilmek için avukatlık mesleğini icra etmek gerekir. Avukatlıktan kastedilen fiilen duruşmalarda görev yapan avukatlardır. Hakim olabilmek için gerekli olan avukatlık yapma süresi eyaletlere ve mahkemelere göre değişiklik göstermektedir.

23 ABD'de hakim ve savcılarının mesleğe kabul ve eğitim süreçleri hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. "Evaluation Report United States of America", Avrupa Konseyi, 17 Ocak 2017, <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016806dc0f7>, (Erişim tarihi: 11 Şubat 2020); Ayrıca bkz. Kocaoğlu, "Türkiye Cumhuriyeti Yargı Sisteminin Temel Sorunu Hakim (&Savcı) Niteliği ve Bu Hususta Eklektik Bir Çözüm Önerisi", s. 29 vd.

ABD’de hakimler atanma ya da seçilme yoluyla iş başına gelmektedir. Seçilmiş veya atanmış hakimlerin bir eğitim sürecinden geçmeleri zorunludur. Bu eğitim Ulusal Eyalet Mahkemeleri Merkezi ve Amerikan Barolar Birliği tarafından verilmektedir. Birçok eyalette görev başındaki hakimler de sürekli eğitim programına katılmak zorundadır.

Sulh mahkemesi hakimleri, bölge mahkemesi hakimleri tarafından atanmaktadır. Sulh mahkemesi hakimleri dışındaki hakimler ise Senatonun tavsiyesi üzerine devlet başkanı tarafından atanmaktadır.

Eyalet mahkemeleri hakimleri ise eyalet anayasaları ve kanunları uyarınca farklı şekillerde seçilebilir.

ABD’de başsavcı, başsavcı vekilleri, Birleşik Devletler savcıları ve başsavcı yardımcıları Amerikan başkanı tarafından Senatonun onayıyla birlikte dört yıllığına atanır. Dört yıllık sürenin sonunda gösterdiği performansa göre görevlerine devam edebilir.

İSVİÇRE

İsviçre’de²⁴ mevcut olan kantonal sistem sebebiyle tek merkezden yürütülen bir hakim ve savcı seçme sistemi bulunmamaktadır. Hakimlik için üç farklı derece bulunmaktadır.

İlk derece kantonal bölgelerdeki ilk derece mahkemesi hakimleridir. Bu hakimler genellikle halk oylaması ile seçilir ve mutlaka bir hukuk fakültesini bitirmeleri gerekmez. Ancak bazı büyük kantonlarda hakimlerin hukuk fakültesini bitirmeleri şarttır. İkinci derecedeki hakimler bakımından ise iki usul bulunmaktadır:

Birinci usule göre hakimler kantonal meclis tarafından seçilebileceği gibi doğrudan doğruya halk tarafından da seçilebilir.

İkinci derecede görev alacak hakimler bakımından da mutlaka hukuk eğitimi alma zorunluluğu bulunmamaktadır.

Üçüncü ve son derecede yer alan federal hakimlerin seçilmesinden sorumlu olan makam Federal Meclistir. Federal Meclise öneriyi Adalet Komisyonu yapar. Yarışma sınavı için boş kadrolar Adalet Komisyonu tarafından ilan edilir. Kurallar izin verdiği ölçüde tam veya kısmi zamanlı olup olmadığı ilanda gösterilir. Yedi kişiden oluşan alt komisyon başvuruları değerlendirir ve Adalet Komisyonunun yapacağı mülakata katılacak olan adaylara karar verir. Mülakata

²⁴ İsviçre’de hakim ve savcıların mesleğe kabul ve eğitim süreçleri hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. “Evaluation Report Switzerland”, Avrupa Konseyi, 15 Mart 2017, <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCT-Content?documentId=09000016806fceda>, (Erişim tarihi: 11 Şubat 2020); Ayrıca bkz. Bozkurt/Türe, s. 82 vd.

katılması uygun görülmeyen adaylar mektup ile bilgilendirilir. Adaylar mülakata alındığı zaman Adalet Komisyonu görüşlerini Parlamentodaki gruplarla paylaşır. Nihai kararı Adalet Komisyonunun önerisi ile Federal Meclis verir. Adayların başvurusunda kısa öz geçmişleri bulunmak zorundadır. Diploma örneği, diğer sertifikalar, referans olacak kişilere ilişkin bilgiler, yayın listesi, adli sicil kaydı ve fotoğraf yer almalıdır. Adalet Komisyonu aday hakkında bilgi edinebilmek için referanslarıyla irtibata geçer. Hukuki olarak adayların yalnızca İsviçre vatandaşı olması yeterlidir. Ama pratikte bazı şartlar da aranır. Hukuki deneyim ve mesleki tecrübe önemli bir kriterdir. Bunun dışında kişisel kriterler de aranır. Kişilik, çalışma metodu, borç geçmişine ilişkin belge ve dil yeterliliği adayları değerlendirmede dikkate alınır.

HOLLANDA

Hollanda'da²⁵ bir kişinin hakim olabilmesi için gerekli olan şartlar şunlardır:

- Hollanda vatandaşı olmak
- Hukuk fakültesi mezunu olmak
- Üniversiteden iyi bir dereceleyle mezun olmak
- İyi bir sicile sahip olmak

Hollanda'da hakim adayları hukuk alanında en az iki yıllık deneyime sahip olmalıdır.

Hakimler seçim süresince çeşitli testlere tabi tutulur. Bu testlerde adayların analitik düşünme yeteneği, empati yeterliliği, mantık ve muhakeme sisteminin gelişmişliği test edilir. Bunun dışında mülakata da alınır. Yapılan değerlendirmede adayların temel yeteneği, kişiliği ve mesleğe uygunluğu değerlendirilir.

İki yıllık deneyime sahip olan adaylar dört yıl süren bir eğitime alınır. Bu dönemde staj ve çeşitli mahkemelerde stajyer hakimlik yapılır. Daha fazla deneyime sahip olan adaylar ise bir-üç yıl sürecek eğitime tabi tutulur. Bu eğitim daha fazla deneyime sahip olan adayların belirli konularda uzmanlaşmasına ilişkindir. İki program bakımından da adayın seçimine ilişkin süreç aynıdır. Son mülakat Ulusal Seçim Komisyonu tarafından yapılır. Başarılı olan adayların isimleri boş pozis-

25 Hollanda'da hakim ve savcılarının mesleğe kabul ve eğitim süreçleri hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. "Evaluation Report Netherlands", Avrupa Konseyi, 18 Temmuz 2013, <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016806c799a>, (Erişim tarihi: 11 Şubat 2020); Ayrıca bkz. Denizkuşları, *Avrupa Birliği Ülkelerinde Hakimlik ve Savcılık, Yüksek Yargı Organları, Yargı Üst Kurulları*, s. 22 vd.; Hakan A. Yavuz, "Hollanda Adalet Sistemi Üzerine Notlar (Notes on the Justice System of the Netherlands)", *Adalet Dergisi*, Sayı: 56, (Eylül 2016), s. 23-54.

yon olan mahkemelere bildirilir. Yerel mahkemelerde seçim komitesi tarafından bir veya daha fazla mülakat gerçekleştirilir. Burada yapılan görüşmeler başarılı adayların belirlenmesinde önemli bir rol oynar. Hakimlerin nihai olarak ataması ise güvenlik ve adalet bakanının önerisi ile kraliyet kararnamesi ile yapılır. Hakimler kural olarak ömür boyu atanmalarına rağmen yasal emeklilik yaşı olan yetmiş yaşına gelince emekli edilir.

Hollandada bir kişinin savcı olabilmesi için şunlar gerekmektedir:

- Hollanda vatandaşı olması
- Hukuk fakültesi mezunu olması
- Kraliyet kararnamesinde açıklanan mesleki gereklilikleri taşıması

Stajını başarıyla tamamlayanlar yardımcı savcı olarak atanabilir. Üç yıl burada faaliyet gösterdikten sonra savcı olarak atanabilir.

İkinci olarak mahkemelerde kıdemli hukuk sekreteri olarak çalışan kişiler savcı olarak atanabilir.

Bunun dışında Hollanda hukukunda yüksek lisans yapmış veya en az altı yıllık hukuki tecrübesi olan kişiler savcı olabilir.

Savcılara ilişkin eğitim programı 2014'te yapılan değişikliklerle güncellenmiştir. Yeni programda yer alan eğitim ve staj programı yeni mezun ve tecrübeli adaylara yönelik olarak değiştirilmiştir. Yeni eğitim programı, etik değerler, davranışlar ve mesleğe ilişkin yetenekler doğrultusunda dizayn edilmiştir. Bunun dışında karşılıklı değişim ve katılım kursları aracılığıyla hakim ve savcılar arasında karşılıklı öğrenme deneyimlerinin sağlanması amaçlanmıştır.

Savcı adaylarının seçim süreci şu altı aşamadan oluşur:

- Pozisyonlar için adaylarca online başvuru yapılır.
- Üç kişilik bir komisyonca adayların seçimi yapılır. Bu komisyon adayların gereklilikleri sağlayıp sağlamadığının kontrolünü yapar ve adayların sosyal motivasyonlarını ve deneyimlerini değerlendirir.
- Kıdemli cumhuriyet savcısı ve kıdemli insan kaynakları müdürü ile ön mülakat yapılır.
- Savcılık makamından bağımsız olan bir danışmanlık şirketi tarafından psikolojik testler yapılır.
- Seçim komisyonu adayların savcılık için uygunluğunu belirleyebilmek adına mülakat gerçekleştirilir.

- Son görüşme ise boş kadronun mevcut olduğu departmanın yöneticisi tarafından yapılır.

İSPANYA

İspanya'da²⁶ hakim olabilmek için seçici olarak nitelendirilebilecek bir yarışma sınavına girmek gerekir. Bu sınava hukuk fakültesi mezunu olup on sekiz yaşını doldurmuş olan İspanya vatandaşları girebilir. Bunun dışında az da olsa deneyimli avukatlar arasından da hakim atanabilir. Hollanda'da engelli bireylerin de hakim ve savcı olarak atanabilmesi mümkündür.

Hakim olmak için seçilen kişiler Genel Yargı Konseyine bağlı bir okulda eğitim görür. Eğitim programı bünyesinde multidisipliner eğitimleri barındırır. Eğitim hem teorik hem de pratik temelli olarak verilir. Yargı Okulu'nda verilen bu teorik ve pratik eğitimi geçen adaylar Genel Yargı Konseyi tarafından atanır.

İspanya'da savcı olabilmek için hakimlikte olduğu gibi İspanya vatandaşı olmak, on sekiz yaşını doldurmuş olmak ve yarışma sınavında başarılı olmak gerekir. Eğitim sürecini başarılı olarak geçiren adaylar Genel Yargı Konseyi tarafından atanır.

İspanya'da hakimlerin eğitimi ve stajından sorumlu olan kurum Yargı Okulu'dur. Yargı Okulu'nda verilen eğitimin temel olarak iki amacı bulunmaktadır. Bunlardan ilki hakimlerin uzmanlaşmasının teşvik edilmesidir. İkincisi de hakimlerin yeni ortaya çıkan hukuki meseleler ile yakından ilgilenmesini sağlamaktır. Bütün hakimler kıdemlerine bakılmaksızın sürekli olarak eğitime tabi tutulur.

PORTEKİZ

Portekiz'de²⁷ hakim olmanın genel şartları şunlardır:

- Portekiz vatandaşı olmak
- Fiil ehliyetine sahip olmak

26 İspanya'da hakim ve savcılarının mesleğe kabul ve eğitim süreçleri hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. "Evaluation Report Spain", Avrupa Konseyi, 15 Ocak 2014, <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016806ca048>, (Erişim tarihi: 11 Şubat 2020); Ayrıca bkz. Denizkuşları, *Avrupa Birliği Ülkelerinde Hakimlik ve Savcılık, Yüksek Yargı Organları, Yargı Üst Kurulları*, s. 30 vd.; Yalçın Şahinkaya, "İspanya'da Hakim ve Savcılarının Eğitimi", *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, Yıl: 1, Sayı: 2, (Temmuz 2010), s. 159 vd.

27 Portekiz'de hakim ve savcılarının mesleğe kabul ve eğitim süreçleri hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. "Evaluation Report Portugal", Avrupa Konseyi, 10 Şubat 2016, <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016806c7c10>, (Erişim tarihi: 11 Şubat 2020); Ayrıca bkz. Denizkuşları, *Avrupa Birliği Ülkelerinde Hakimlik ve Savcılık, Yüksek Yargı Organları, Yargı Üst Kurulları*, s. 38 vd.

- Portekiz üniversitelerinde veya denkliği bulunan diğer üniversitelerde hukuk lisans eğitimi almış olmak
 - Staj dönemini başarılı bir şekilde tamamlamak
 - Devlet memuru olmanın tüm şartlarını yerine getirmek
- Yarışma sınavı şu unsurlardan oluşur:
- Yetenek testi (Yazılı hukuk sınavı ve sözlü sınav)
 - Mesleki deneyime ilişkin arayışlara yönelik bir müfredat

Puanlarına göre başarılı olan adaylar başlangıç eğitimine kabul edilir. Başlangıç eğitimi Adli Çalışmalar Merkezinde gerçekleşir. Başlangıç eğitimi zorunlu olup üç aşamadan oluşur.

Teorik eğitim on bir ay sürmektedir. Bu süreçte adayların niteliklerinin geliştirilmesine katkıda bulunulur. Yargısal görevleri icra edebilmek için gerekli olan şartların kazandırılması sağlanır. Temel eğitimlerin yanında adalet yönetimi, etik, deontoloji ve misyona ilişkin eğitimler de verilmektedir.

Pratik eğitim mahkemelerde yapılan staj eğitimini içerir. Bu eğitim bir danışman hakim nezdinde yürütülür. Daha fazla mesleki deneyime sahip olan adaylar bakımından bu süre kısaltılabilir.

Başlangıç eğitiminin sonunda ilk adımda ortaya koyulan performansın yüzde 40'ı ve ikinci adımda gösterilen performansın yüzde 60'ı ile bir değerlendirme yapılır. Bu değerlendirmede başarılı olan adaylar bütün sorumlulukları ile birlikte mahkemeye atanır.

Meslek içi eğitimler Adli Çalışmalar Merkezince organize edilir. Bu eğitimlere katılmak isteğe bağlı olsa da her hakim senede en az iki eğitime katılmak zorundadır. Katılım ve sonuçlar hakimlerin değerlendirilmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Eğitimler aynı zamanda Adalet TV tarafından da yayımlanmaktadır. Yargı etiği de meslek içi eğitimin önemli bir parçasıdır.

Portekiz'de savcılarının mesleğe kabul, meslek öncesi eğitim ve meslek içi eğitim süreçleri aynıdır.

DEĞERLENDİRME

Demokratik hukuk devletlerinde hakim ve savcılarının eğitim sistemleri incelendiğinde yeknesak bir uygulamanın olmadığı göze çarpmaktadır. Her ne kadar bu bölüm içerisinde bazı ülkelerde hakim ve savcılarının eğitim sistemleri incelense de konuyla ilgili olması sebebiyle hakim ve savcılarının mesleğe giriş süreçlerine de değinilmiştir. Zira incelemeye konu olan ülkelerdeki eğitimin süresi, niteliği ve

içeriği, mesleğe giriş koşullarıyla yakından ilişkilidir. Hukuk alanından belirli bir tecrübe istendiği hallerde eğitimin süresi daha kısa olmakta hatta hiçbir eğitime gerek duyulmamakta iken yeni mezunlar bakımından ise daha uzun süreli eğitimler öngörülmektedir.

Eğitimin verildiği kurumlar bakımından da yeknesak bir uygulama yoktur. Eğitimler bakanlığa bağlı kuruluşlar tarafından verildiği gibi özerk kuruluşlar vasıtasıyla da gerçekleştirilmektedir.

Mesleki tecrübeyle mesleğe kabulün gerçekleştiği hallerde eğitim daha çok etik değerler üzerine şekillenmektedir. Ayrıca meslek içi eğitimler ile güncel ihtiyaçlara cevap verebilecek bir yargı sistemi de hedeflenmektedir.

ADALET ENSTİTÜSÜ VE YENİ MODEL ÖNERİSİ

SWOT ANALİZİ

Hakim ve savcılarının eğitimiyle ilgili diğer ülkelerde yeknesak bir uygulama bulunmamaktadır. SWOT (*strengths* [güçlü yönler], *weaknesses* [zayıf yönler], *opportunities* [fırsatlar], *threats* [tehditler]) analizi bir organizasyonun yeteneklerini, fırsatlarını, kaynaklarını ve organizasyonun içeriden olan zayıflıkları ile dışarıdan gelen tehditleri analiz ederek etkin bir strateji oluşturulmasına imkan verir. Hakim ve savcılarının eğitimi konusunda da adalet teşkilatının bu yönüyle analizinin yapılması tavsiye edilen model konusunda oldukça yardımcı olmaktadır.

Güçlü ve zayıf yönler organizasyonun kendi iç yapısından kaynaklanan faktörlerdir. Hakim ve savcılarının hem meslek öncesi hem de meslek içi eğitimlerine ilişkin güçlü yönler ve zayıf yönler Şekil 1'de gösterildiği üzere bu alandaki düzenlemeyi kolaylaştıracak niteliktedir.

GÜÇLÜ YÖNLER

- **Düzenleme Kolaylığı:** Hakim ve savcıların eğitiminde geçmişteki tecrübeler ışığında hem yerli hem de uluslararası paydaşlar açısından bu alanın düzenlenmesi gerektiği konusunda geniş bir konsensüs bulunmaktadır. Gerçekten de GRECO Dördüncü Aşama Değerlendirme Raporu'nda da bu konu etraflıca değerlendirilmiştir. Öte yandan adalet hizmetinden yararlananlar ve avukatlar açısından hakim ve savcı eğitiminde bir adımın atılması gerektiği sürekli olarak dile getirilmektedir. Bu durum bu alanda düzenleme yapmayı kolaylaştıracak bir etkidir.
- **Erişim Kolaylığı:** Günümüzde eğitime erişim çok kolay hale gelmiştir. Ülkemizin en uç noktalarında bile teknoloji ve eğitim kurumlarının yaygın hale gelmesi ile hakim ve savcılar açısından eğitime erişim mümkündür. Bu imkan rapor konusu ve model önerisi açısından bir fikir değişikliğini de gündeme getirmektedir. Eğitim modelinde merkezi bir eğitim şeklinden ziyade konusu ve kapsamı düzenleyici otorite tarafından belirlenmiş eğitimin merkezi olmayan kurumlar (üniversiteler) tarafından verilmesi zaman ve maliyet açısından verimliliği sağlayacaktır.

- **Altyapı (Bilgi İşlem, Tesis vb.):** Adalet teşkilatı çalışanların eğitimi açısından gerek bilgi işlem gerekse tesis altyapıları bakımından yeterli imkanlara sahiptir. Özellikle bilgi işlem altyapısının kullanılması ayrıca eğitim konusu yapılmalıdır. Hakim savcının doğru bilgi kaynaklarına zamanında ulaşması adalet hizmetinin paydaşlara iletilmesi açısından çok önemli bir fonksiyon icra etmektedir. Öte yandan hakim ve savcı eğitiminde diğer kurum ve kuruluşların altyapısının kullanılması bu kapasiteyi daha da güçlendirecektir.
- **Çalışan Yaş Ortalaması:** Hakim ve savcı eğitiminin en önemli bileşenlerinden birisi çalışanların eğitim konusuna ihtiyaç duymasıdır. Eğitimin motivasyon kaynağının olmadığı bir sistemde eğitim zaman, emek ve para kaybından öte bir anlam ifade etmeyecektir. Organizasyon modellerinde doğaldır ki daha uzun süre hizmet vereceklerden başlanmak üzere insan kaynakları yatırımı yapılmaktadır. Türk adalet sisteminde yeniden yapılanma çalışmaları kapsamında istihdam edilen hakim ve savcılarla birlikte yaş ortalaması oldukça düşmüştür. Mesleki olarak gelecekte beklentisi yüksek olan genç yaştaki hakim ve savcılarının eğitime olan ihtiyacı ve motivasyonu daha yüksek olacaktır.

ZAYIF YÖNLER

- **Uzmanlaşmanın Olmaması:** Adalet teşkilatında uzmanlaşmanın olmaması eğitim politikalarının belirlenmesinde en büyük engellerden birisidir. Hakim ve savcı adaylarının eğitiminde başlangıçta hakim ve savcı adayı olarak ayrılarak eğitime devam edilmesi önemli bir gelişmedir. Ancak hakimlik ve savcılık mesleğinde uzmanlaşmanın olmaması hem kariyer planlaması hem de verilen eğitimlerin etkin olarak meslek yaşamında kullanılması konusunda önemli engellerden biridir. Örneğin marka ve patent hukukunda lisansüstü eğitim almış bir hakim, mesleğinin ilerleyen yıllarında ceza mahkemelerinde devam ettiği durumda bu eğitimini nasıl kullanacaktır! Hakim ve savcılarının konuda uzmanlaşması ve kariyer planlamasının konu bazlı ülke ihtiyaçlarının baştan belirlenerek meslek öncesi ve meslek içi eğitimlerin bu plan dahilinde verilmesi gerekmektedir.
- **Tecrübe Eksikliği:** Genç yaşta hakim ve savcı olarak mesleğe başlayan lisans mezunlarının tecrübe isteyen toplumsal meselelerin çözümünde görev alması –yetersiz eğitimin katkısıyla– adalet hizmetine ulaşmada paydaşlar açısından olumsuz bir durum yaratmaktadır. Daha kendi hayatıyla ilgili olarak ciddi kararlar vermemiş olan hakim ve savcılarının başkaları hakkında karar verecek düzeye gelmeleri yoğun bir tecrübe aktarımına

tabi tutulmalarını gerektirmektedir. Hakim ve savcılarının eğitimindeki en önemli özellik de budur. Teorik eğitimin tecrübe ile harmanlanması gerekmektedir. Maalesef hakim ve savcı eğitiminde teorik bilgi ile tecrübe aktarımının dengesi bir türlü tutturulamamıştır. Teorik bilgi olmaksızın aktarılan tecrübeler temeli olmayan binaya atılan harç gibi ağırlık yapmak dışında başka bir anlam taşımamaktadır. Bugüne kadar hem meslek öncesi hem de meslek içi eğitimin dizaynında sınavı kazanan adayların veya meslekteki hakim ve savcılarının teorik bilgiye hakim olduğu yönündeki kabul maalesef doğru çıkmamıştır.

- **Sık Yer ve Görev Değişikliği:** Hakim ve savcılarının sık yer ve görev değişikliği eğitimin planlanmasını olumsuz etkilemektedir. Bunun çözümü için meslek öncesi eğitimde –tıpkı hakim ve savcı adayı olarak ayırmada olduğu gibi– belli uzmanlık alanlarına göre hakim ve savcı eğitimlerinin planlanması gerekir. Özellikle ceza ve hukuk hakimliği arasındaki geçişin mümkün olduğunca azaltılması hatta kapatılması bu konuda önemli bir adım olacaktır.
- **Kariyer Planlamasının Yapılmaması:** Mesleğe savcı yahut hakim olarak başlayan meslek mensuplarını tecrübeleri arttıkça daha özel uzmanlık alanlarına yönlendiren bir kariyer sistemine geçilmesi gerekir. Alınan eğitimlerin kariyer planlamasında kullanılmaması mevcut eğitim sisteminin önemli bir eksiğidir. Bu hususun (yukarıda belirtilen şekilde) baştan planlanacak şekilde yeniden yapılandırılması gerekir.

Fırsatlar ve tehditler hakim savcı eğitim sistemine organizasyon dışından yönelecek faktörleri içerir. Fırsatlarla tehditlerin dengelenmesi daha kolaydır ve etkin sistem tasarımına izin verir.

FIRSATLAR

- **Siyasi Destek:** Adalet hizmetlerinde kalitenin artırılması hem kalkınma planlarında hem de HSK 2017-2021 Stratejik Planı'nda yer alan hedeflerden biridir. Dolayısıyla hakim ve savcı eğitiminde iyi düşünülmüş ve paydaşların faydalarını artıracak bir sisteme geçişte siyasi destek önemli bir fırsattır.
- **Toplumsal Destek:** Adalet hizmetinin verimli bir biçimde en önemli paydaş olarak topluma sunulması konusunda ortak bir oydaşma bulunmaktadır. Bu sebeple hakim ve savcılarının hem tecrübe aktarımı yoluyla eğitilmesi hem de teorik eğitimlerinin yaptırılması konusunda sistem dizaynına en büyük destek toplumdaki gelecektir.

- **Diğer Paydaşların Desteği:** Burada adalet hizmetinin klasik paydaşları değil uygar dünyaya entegre olmasında fayda sağlayacak olan diğer paydaşlar kastedilmektedir. Klasik paydaşlar olarak adalet hizmeti alanlar, adalet hizmeti verenler, medya, hükümet ve ilgili kurum ve kuruluşlar (güvenlik kuruluşları, yatırım kuruluşları vb.) sayılırken diğer paydaşlar olarak uluslararası kuruluşlar (Avrupa Konseyi, BM, OECD, AB vb.) en başta gelen örnekler olarak karşımıza çıkmaktadır. Kapsamlı bir eğitim metoduna ve sistemine bu paydaşların bilgi ve teknik desteği önemlidir.
- **Yaygın Üniversite Altyapısı:** Meslek öncesi ve meslek içi hakim ve savcı eğitiminde merkezi bir yapıdan daha çok yerinde eğitim imkanlarını ortaya çıkaran bir sisteme geçilmelidir. Burada da üniversitelerin özellikle hukuk fakültelerinin altyapılarının kullanılması mümkündür. Sayısı 90'ın üzerinde olan hukuk fakültelerinin altyapısının kullanılması hakim ve savcı eğitiminde önemli bir fırsat olarak karşımıza çıkmaktadır.

TEHDİTLER

- **Maliyet:** Etkin bir hakim ve savcı eğitimi önemli bir maliyeti gerektirecektir. Ancak adalet hizmetinin topluma sağlayacağı fayda ve ekonomiye katkısı bu maliyeti kolaylıkla finanse edecektir. Maliyet kaygısıyla eğitimin azaltılması veya göz ardı edilmesi adalet hizmetindeki kaliteyi ve verimi düşürecektir. Bunun toplumsal maliyeti çok daha fazla olacaktır.
- **İş Yükü:** Hakim ve savcı eğitimindeki sistemin başarısını etkileyen en önemli husus yargıdaki iş yükünün mantıklı bir seviyeye indirilmesidir. Çünkü terfi sisteminin işe bağlı olduğu bir sistemde eğitim kolayca göz ardı edilecek bir husus olmaktadır. Alternatif uyumsuzluk çözüm yollarının yaygınlaştırılması yargının yükünün azaltılmasında yardımcı olacak araçlardır. Bu araçların sayısı ve etkinliğinin yargıya güveni azaltmayacak şekilde artırılmasıyla iş yükünün eğitimi engellemesinin önüne geçilebilir. Öte yandan alınan eğitimlerin terfi sisteminde bir ağırlığının olması da önemli bir motivasyon kaynağı olarak kullanılabilir.
- **Hukuk Fakültelerinin Eğitim Kalitesi:** Teorik hukuk eğitiminin sağlıklı olarak yürütülmediği bir ortamda hakim ve savcı eğitim sisteminin verimli bir şekilde yürütülmesinden bahsedilemez. Hukuk eğitiminin kalitesinin iyileştirilmesi bu rapor kapsamında olmadığından değinilmemiştir. Hakim ve savcı eğitimine dışsal en büyük tehdit hukuk fakültelerindeki eğitimin yeterli olmamasıdır. Sayısı hızla artan ancak öğretim üyesi sayı-

sının aynı hızla artmadığı hukuk fakültelerinden yeterli derecede teorik eğitimin verildiğinden söz etmek mümkün değildir. Dolayısıyla hakim ve savcı eğitiminin temelini oluşturan bu konu meslek öncesi ve meslek içi eğitim kadar önemlidir.

- **Alınan Eğitimin Kariyer Planlamasında Kullanılmaması:** Hakim ve savcılar alacağı lisansüstü eğitimlerle ilgili olarak 2802 sayılı Hakimler ve Savcılar Kanunu'nun "Lisansüstü Öğrenim ve Uzmanlık Eğitimi" başlıklı 31. maddesinde şu hüküm yer almaktadır:

Meslekleriyle ilgili konularda yüksek lisans veya doktora öğrenimi yapmak isteyenlerle Türkiye ve Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsüne ve Türkiye Adalet Akademisinde düzenlenecek uzmanlık programlarına devam etmek isteyen hakim ve savcılar, Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulundan izin almaları şarttır. Ancak, görevle ilişkisi kesilmeden ve görevini aksatmadan belirtilen öğrenimleri yapmak isteyen hakim ve savcılar, Hakimler ve Savcılar Yüksek Kuruluna bilgi vermeleri yeterlidir.

Yukarıdaki fıkra hükümlerine göre öğrenimini yapanların derece yükselmeleri, kademe ilerlemeleri, birinci sınıfa ayrılma, aylık, ödenek, diğer mali ve sosyal hakları devam eder ve mecburi öğrenim süresince izinli sayılırlar.

Ancak, bu şekilde öğrenime devam edenler izinli sayıldıkları süre kadar mecburi hizmetle yükümlüdürler. Bu yükümlülüğü yerine getirilmeden görevlerinden ayrılanlar, kendilerine verilen aylık, ödenek, tazminatlar ile her türlü ödemelerin, mecburi hizmetin eksik kalan kısmı ile orantılı miktarını iki kat olarak ödemek zorundadırlar.

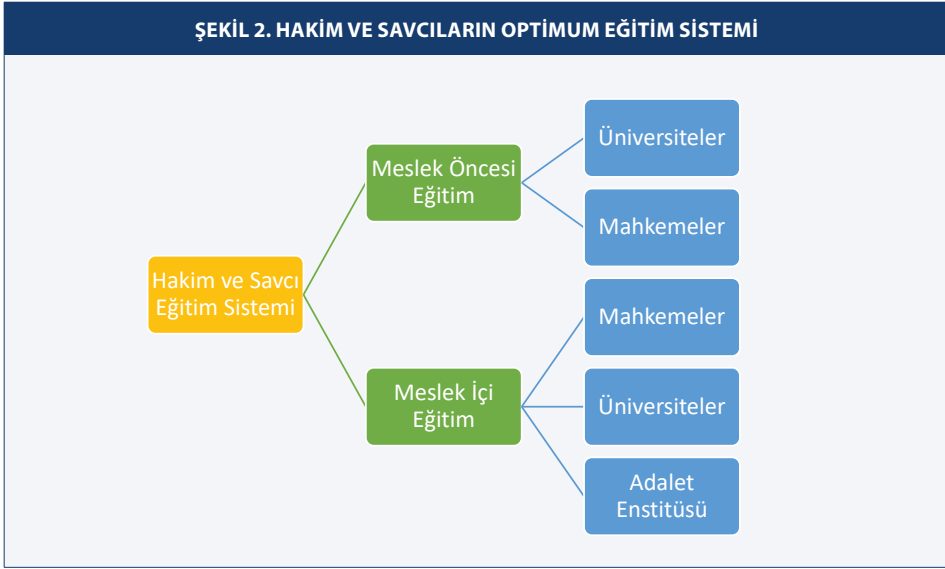
Yüksek lisans öğrenimi ile Türkiye ve Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsünün yüksek lisans programını bitirenlere bir kademe ilerlemesi, doktora yapanlara bir derece yükselmesi uygulanır. Ancak, yüksek lisans öğrenimi ile Türkiye ve Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsünün yüksek lisans programını bitirip bir kademe ilerlemesinden yararlananlara, doktora yapmaları halinde bir kademe ilerlemesi uygulanır. Türkiye Adalet Akademisinde düzenlenen uzmanlık programlarında başarı ile geçirilen süreler, iki yılı aşmamak üzere, kademe ilerlemesi ve derece yükselmesi incelemesinde değerlendirilir. Bu uygulamada alt derece ve kademe geçen süre, üst derece ve kademe geçmiş sayılır.

Aday iken öğrenime başlayanlar hakimlik veya savcılığa atandıktan sonra bu maddede hükümlerine göre öğrenimlerine devam edebilirler.

Son derece kısıtlı iş yükünün aksamaması prensibine dayanan bu hüküm bile hakim ve savcı eğitiminde önemli bir ihtiyacı karşılamıştır. Hakimlik ve savcılık mesleğinde uzmanlaşma olmadan doğru ve adil karar verme imkansızdır. Özellikle hakimlikte mesleğin başından itibaren uzmanlaşmanın sağlanması, etkin bir adalet sistemi için gerekli unsurlardan biridir.

SWOT analizi hakim ve savcılarının meslek öncesi ve meslek içi eğitiminde esas alınması gereken parametreleri vermektedir.

SWOT analizi ve ülke uygulamalarına bakılarak optimum eğitim sistemine ilişkin şema Şekil 2'de yer almaktadır.

Buna göre meslek öncesinde hakim ve savcı adaylarının eğitiminin teorik ve tecrübe eğitimi olarak ikiye ayrılması gerekmektedir. Teorik eğitimlerin üniversitelerde planlanan alanlarda tezli yüksek lisans olarak ve tecrübe eğitimlerinin de mahkemelerde yapılması gerekir. Tecrübe eğitimlerinin hakim veya savcı adayının yetenek planlamasına göre mesleki yaşamında adalet teşkilatının ihtiyaç duyacağı alanlar öncelik verilerek daha uzun süreli olmasına dikkat edilmelidir. Tecrübe eğitimi içerisinde hakim ve savcı adaylarına bilgi aktarımı yanında psikolojik, sosyolojik ve etik değerlerin verilmesini de içermelidir. Bu süreç aday otuz beş yaşını doldurana kadar devam etmelidir. Adayların tecrübe eğitimine barolar ve noterler aktif biçimde katılmalıdır.

Meslek içi eğitimler ise iş yükünün makul seviyelere indirilmesi koşuluyla düzenli eğitimler ve ihtiyaç duyulan hallerde yapılacak eğitimler şeklinde sınıflandırılmalıdır. Her savcı veya hakimin göreve başlayacağı her mahkeme ve savcılık görevi için ayrıca eğitim almasının sağlanması gerekir. Bu bir tecrübe eğitimi olarak planlanmalıdır. Örneğin asliye hukuk mahkemesinde taşınmaz davalarına bakmak üzere atanan bir hakimin göreve başlamadan önce Yargıtayın veya bölge adliye mahkemesinin ilgili dairesinde eğitim alması verimli çalışması bakımından önem arz etmektedir. İleri düzey uzmanlık gerektiren konular ile adalet yöneticiliği alanında ise Adalet Enstitüsü kurulmalı ve bu konularda doktora düzeyinde eğitim verilmelidir.

Meslek içi eğitimde ihtiyaç üzerine eğitim planlanması HSK ile birlikte üniversitelerle yapılmalı, ortak programlarla teorik bilgi düzeyindeki değişiklikler ve tecrübe paylaşımı sağlanmalıdır. Bu konuda önemli gördüğümüz Adalet Enstitüsü ve üniversitelerde yapılacak eğitim konusunu ayrı bir başlıkta incelemek uygundur.

ADALET ENSTİTÜSÜ

Adalet hizmetlerinin yönetimi ve ileri düzey uzmanlık gerektiren hakim ve savcılarının doktora düzeyinde eğitimlerinin yapılması için Adalet Enstitüsü'nün kurulması gerekir. Adalet hizmetleri yöneticiliği ifadesi HSK üyeliği, Adalet Bakanlığı yönetici kadroları gibi adalet politikalarının belirlenme ve uygulama pozisyonlarını içermektedir. İleri düzey uzmanlık gerektiren alanlar ise Yargıtay ve Danıştay üyeliği ve Bölge Adliye Mahkemesi ve Bölge İdare Mahkemesi üyelikleri olarak belirlenmelidir.

Adalet Enstitüsü, üniversite ve HSK'nın ortak kuruluşu olmalı, akademik eğitimin kapsamı ve konuları üniversite ile HSK tarafından ortak belirlenmeli, enstitünün yönetimi üniversite ile HSK'nın birlikte çalışacağı bir sistem şeklinde oluşturulmalıdır.

ÜNİVERSİTELER

Hakim ve savcılarının adaylık dönemlerinde tamamlamaları gereken yüksek lisans programları adalet hizmetlerinde ihtiyaç duyulacak alanlar belirlenerek iş birliği yapılan üniversitelerde açılmalıdır. Böylece adayın bilimsel bir konuda akademik kurallara uygun bir bilimsel çalışmayı tamamlaması sağlanmalıdır. Bu husus mahkeme kararlarının temellendirilmesi ve kalitesinin artırılmasında önemli kazanımlar sağlayacaktır.

Meslek içi eğitimde ise üniversitelere hem ihtiyaç üzerine yapılacak eğitimin gerçekleştirilmesi hem de meslekte bulunan hakim ve savcılarının kariyer planlamasına uygun biçimde uzmanlaşmalarının sağlanmasında yer verilmelidir. Bölgesel bazda belirlenecek üniversitelerle iş birliğinin artırılması, merkezi sistemle eğitimin zaman ve maliyet açısından sakıncalarını da giderecektir.

ELEKTRONİK ÖĞRENME SİSTEMİ

Günümüzde teknolojinin geldiği nokta itibarıyla e-öğrenme sistemleri yaygınlıkla kullanılmaktadır. Zaman ve yer bakımından meslek içi ve meslek öncesi eğitimin sağlanmasında güçlük çekilen hallerde e-öğrenme sistemleri aracılığıyla bu olumsuzluk ortadan kaldırılmalıdır. Teknoloji sadece adalet hizmetlerinin verilmesinde değil hizmet verenlerin eğitiminde de kullanılmalıdır.

E-öğrenme sistemi hakim ve savcılarının meslek içi eğitiminde iş yükünün optimum noktaya gelmesine kadar zaman ve maliyet tasarrufu yapmak amacıyla kullanılabilir. Özellikle ihtiyaç üzerine bir yerde belli bir konuda eğitim verilmesi gerektiğinde e-öğrenme sistemi bu konuda önemli katkılar sağlayacaktır.

SONUÇ

- Adalet hizmetlerinin kalitesinin artırılmasında bütüncül bir yaklaşımla bir sistem dizaynı yapılmalıdır. Bu konuda paydaşların desteği üst düzeydedir. Bu sebeple kısa süreli bir planlamadan ziyade yetenek yönetimi sistemine geçip uzun süreli insan kaynakları politikası oluşturulmalıdır.
- Meslek öncesi eğitim teorik ve tecrübe eğitimi şeklinde planlanmalıdır. Teorik eğitim adalet politikaları ve kariyer planlamalarına uygun şekilde belirlenecek üniversitelerde ve konularda yüksek lisans yapılması suretiyle gerçekleştirilmelidir. Tecrübe eğitimi mahkemelerde olgunluk kazanılınca ya kadar devam etmelidir. Bu süre adayın otuz beş yaşına gelmesine kadar devam etmelidir.
- Meslek içi eğitimde merkezi eğitim modelinden vazgeçilmelidir. Düzenli eğitimler, ihtiyaç üzerine yapılan eğitimler ve ileri düzey eğitimler olarak üçlü bir yapıya geçilmelidir. Her hakim atandığı mahkemenin göreviyle ilgili işe başlamadan önce bir üst mahkemenin ilgili dairesinde eğitim alınmalıdır. Bunun dışında düzenli aralıklarla hukuk düzeninde meydana gelen değişikliklerle ilgili üniversitelerin altyapısından yararlanılarak düzenli eğitimler verilmelidir.
- İleri düzey uzmanlık eğitimi ile adalet hizmetleri yöneticiliği için doktora düzeyinde eğitim verecek Adalet Enstitüsü kurulmalıdır. Böylece bu alanda yetişmiş personel ihtiyacı da karşılanmış olacaktır.

- Elektronik öğrenme sistemi meslek içi eğitimde etkin bir biçimde kullanılmalıdır. Bu konuda uzman kuruluşlardan destek alınarak bu sistem oluşturulmalıdır.
- Alınan eğitimlerin hem mesleğe kabulde hem de terfi sisteminde karşılığı bulunmalıdır. Bu durum takdiri değil somut kurallara bağlanmış biçimde baştan belirlenmiş olmalıdır.

KAYNAKÇA

BOZKURT, K. ve **TÜRE, M.**, (2011), “Avusturya ve İsviçre Sistemlerinde Hukuk Eğitimi”, *TBB Dergisi*, Ankara.

BÜYÜKGÜMÜŞ, İ., (2014), “Adli Yargı Hakim ve Savcı Adaylarının Meslek Öncesi Eğitimi Sorunlar ve Muhtemel Çözüm Yolları”, *Hukuk Kuramı*, C. I, S. 2.

DENİZKUŞLARI, F., (2016), *Avrupa Birliği Ülkelerinde Hakimlik ve Savcılık, Yüksek Yargı Organları, Yargı Üst Kurulları*, Ankara.

DURŞUN, H., “Erkler Ayrılığı ve Yargıç Bağımsızlığı”, <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2009-80-477>, E.T.11/03/2019.

KOÇAOĞLU, S. S., (2011), “Türkiye Cumhuriyeti Yargı Sisteminin Temel Sorunu Hakim (&Savcı) Niteliği ve Bu Hususta Eklektik Bir Çözüm Önerisi”, *Ankara Barosu Dergisi*, Ankara.

ÖZTÜRK, H., (2010), “Hukukçuların Eğitimi”, *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, Sayı: 1.

SERT ÇELİK, Ç., (2004), “Almanya’da Hukuk Eğitimi ve Stajyerlik”, *TBB Dergisi*, Ankara.

ŞAHİNKAYA, Y., (2010), “İspanya’da Hakim ve Savcıların Eğitimi”, *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, Cilt: 1, Sayı: 2.

YAVUZ, H. A., (2016), “Hollanda Adalet Sistemi Üzerine Notlar (Notes on the Justice System of the Netherlands)”, *Adalet Dergisi*, Sayı: 56.

İNTERNET KAYNAKLARI

<https://www.coe.int/en/web/greco/evaluations/round-4>

<https://rm.coe.int/16806b7793>

<http://www.edb.adalet.gov.tr>

<http://hsem.adalet.gov.tr>

<http://www.hsk.gov.tr>

<http://www.mevzuat.gov.tr>

<http://www.sgb.adalet.gov.tr>

<https://www.tbmm.gov.tr>

DURSUN ALİ DEMİRBOĞA

Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nden 1999'da mezun oldu. 2003'te Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde Avrupa Birliği Hukuku bilim dalında başladığı yüksek lisansını 2006'da tamamladı. 2011-2012 arasında İngiltere'de University of Birmingham'da Master of Business Administration (MBA) International Business alanında master derecelerini bitirdi. 2013'te Gazi Üniversitesi Özel Hukuk Anabilim Dalı'ndan "Kamu İhale Sözleşmesinin Feshi" konulu teziyle doktora derecesini aldı. Adalet Bakanlığı Uluslararası Hukuk ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğünde tetkik hakimi ve daire başkanı olarak görev yaptı. Türkiye Adalet Akademisi'nde "Uluslararası Mahkemeler ve Yargılama Usulü" ve "Yargı Sistemleri" derslerini verdi. 2017'de Çukurova Üniversitesi Hukuk Fakültesi Medeni Hukuk Anabilim Dalı'na öğretim üyesi olarak atandı. Burada Medeni Hukuk, Borçlar Hukuku, İmar Hukuku, AİHM Yargı Hukuku ve Kamu İhale Hukuku dersleri vermektedir.

HAKİM VE CUMHURİYET SAVCILARININ EĞİTİMİ

DURSUN ALİ DEMİRBOĞA

Hakim ve cumhuriyet savcılarının eğitimi adalet hizmetlerinin kalitesini artıran en önemli etmendir. Fiziki altyapının geliştirilmesi ve elektronik araçların kullanılması ne kadar önemliyse hakim ve cumhuriyet savcılarının eğitimi de o derece ehemmiyetlidir. Ancak bu eğitimin kendine özgü yanları da bulunmaktadır. Örneğin bu eğitimi kim verecektir? Eğitimin içeriği ne olacaktır? Hangi dönemlerde gerçekleştirilecektir? Adalet hizmetleri aksatılmadan bu eğitimler hakim ve cumhuriyet savcılarına nasıl verilecektir? Teknolojik gelişmeler bu alanda kullanılabilir mi? Bu sorular ve cevapları bir yönüyle hakim ve cumhuriyet savcılarının bağımsızlığıyla diğer yanıyla da vatandaşların adalet hizmetlerine erişimi ve kalitesiyle yakından ilgilidir.

Mukayeseli hukukta her ülkenin kendisine özgü hakim ve savcı eğitim sistemi bulunmaktadır. Hiçbir sistem birbirine benzer nitelikte değildir ve olması da beklenmemelidir. Çünkü her ülkenin hakim ve savcı alma şekilleri ve kaynakları farklılık arz etmektedir.

Bu raporda geçmişten günümüze hakim ve savcılarının eğitimi incelenmekte, SWOT analiziyle ihtiyaç ve riskler ortaya konularak bir model önerisi geliştirilmektedir. Öte yandan model önerisinin GRECO 4. Aşama Türkiye Raporu'yla uyumlu olması da gözletilmektedir.